Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 105 (10090) 1976 чылдың май 2, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ЧАА-ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ БИСТИ ПАРТИЯ АППАР ЧЫДАР

Москваның Кызыл шөлге Май бирниң чыскаалы

Май бирниң эртени—чырыткылыг, өөрүшкүлүг байырлал—совет черде келгени бо. Күш-ажылды болгаш часты алдаржытпышаан, бистиң бөмбүрзээвистиң улустарының найыралын алгавышаан, кызыл туктар бедиди көдүрлүп үнген. Черниң бүгү-ле ак сеткилдиг кижилериниң чүректери болгаш көрүжү бөгүн Москваже — делегейде баштайгы социалистиг күрүнениң найысылалынче угланган.

Кызыл шөл... Чурттуң кол шөлү кажан кезээдегизи ышкаш, байырлал шинчилиг болгаш магалыг чаагай. Сактырга, час боду аңаа бодунуң чечектерин — чаа үнген ногаан бүрүлерни, чиңгир кызыл чечектерни белекке берген ышкаш болуп турар. Кремльдиң ханазында эвилелдешкен республикаларның сүлде демдектерин чураан 15 кезек пөстер. Ортузунда — Совет Эвилелиниң күрүне сүлде демдээ. ГУМ-нуң бажында — Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң портреттерин чураан кедергей улуг кызыл пөс. Төөгү музейиниң кудумчуже талазында — улуг панно—ында холдарында тук туткан ажылчын кижини чер бөмбүрзээниң төлеминде чуруп көргүскен.

Кижи бүрүзүнде Майның бири — бодунуң онзагай чүүлдери. Бо чылдың Май бирин бис совет кижилерге чогаадыкчы энергияның күчүлүг окталыышкынын берип турар СЭКП-ниң XXV съездизиниң идеяларының тугунуң адаа-биле демдеглеп эрттирип турар бис. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң съездиге илеткелинде, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарында тодаратынган, бистиң чуртувустуң экономиктиг болгаш социал депшилгезиниң хемчээлдери шынап-ла кедергей улуг. «Бис чаа ниитилелди, кижи төрелгетенниң көрүп көрбээни ындыг ниитилелди тургускан бис... Ол дээрге — келир үезинге быжыг бүзүрелдиг, чырыткылыг, коммунистиг перспективаларлыг ниитилел-дир. Улам ыңай бүгү талалыг депшилгениң кызыгаар чок делгемнери ооң мурнунда ажык»—деп, эш Л. И. Брежнев съездиге чугаалаан.

Ам Советтер чурту коммунистиг тургузуушкуннуң чаа чугула үе-чадазынче кирген. Бистиң мурнувуста улуг сорулгалар салдынган, оларны шиитпирлээр чорук улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринге бурунгаар улуг базымны кылырының аргазын бээр, эртемниң болгаш культураның улам ыңай чечектелиишкинин, совет кижилерниң чаагай амыдыралының көдүрлүүшкүнүн хандырар. Съездиниң чүүлдүг деп көргени планнарны күүседири дээш бодунуң харыысалгазын болгаш ролюн ханызы-биле медерен билбишаан, миллион-миллион ажылчыннар, колхозчулар, тускай эртемниглер шалыпчы, чогаадыкчы ёзу-биле, эгелекчи чоруктуг ажылдап турар.

Бөгүн Кызыл шөлде найысылал бүдүрүлгелериниң мурнакчылары, Москва чоогунуң кодээ ишчилери, СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың тиилекчилери, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының төлээлекчилери, эртемденнер, литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары чедип келген.

Индирлерде хөй санныг аалчылар — он-он чурттардан келген профэвилел болгаш ажылчын организацияларының төлээлекчилери, хөй-ниитиниң коскү ажылдакчылары, тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш демиселчилер. ССРЭ-де туруп турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары база мында.

Адыш часкаашкыннары, «Ура!» дээн ыткыр үннер шөлдүң кырынга аажок чаңгыланы берген. «СЭКП-ге алдар!», «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ленинчи Төп Комитединге алдар, алдар, алдар!» дээн йөрээлдер чаңгыланып турган. Партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларынга москвачылар база найысылалдың аалчылары чүректиң ханызындан изиг байырны чедирген. Мавзолейниң төп индиринге эштер **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, Е. Ф. Катушев, М. В. Зимянин, К. У. Черненко** олар үнүп келген. Төп индирде олар-биле — коскү совет шериг начальниктери.

Кремльдиң курантыларының таалапчыг үнү шөлге чаңгыланып эгелээн. Эртенгиниң 10 шак. Байырлалдың эгелээшкин фанфарлар медээлепкен. Бистиң маадырлыг чаалап алыышкыннарывыстың төөгүзүнүң арыннарын апканы-биле бир дөмей баштайгы колонnaның марыжы эгелээн. Совет кижилерниң бо хүннердеги тургузукчу ажыл-ижиниң, партияның болгаш чонуң чаңгыс эвиниң, ажылчы чоннарның онгу беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседиринге белениниң дугайын макеттерде, панноларда, транспарантыларда тодаргай көргүскен.

Тук тудукчуларының колонназы трибунаже чоокшулап кел чораан. Кыдыын хаажылап каан улуг кызыл пөсте, Коммунистиг партияның база делегейде бирги социалистиг күрүнениң үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң чуруктары.

«Май 1-ри» деп бижээн сөстери ыш турар автомашина шөлге үнүп келген. Ону кызыл туктарлыг мотоциклчилер үдеп келген. Бир паннода: «Пролетаржы интернационализмниң тугун бедик тудаалыңар!» деп бижип каан. Бо кыйгырыг күчүлүг болгаш амыдыралчы. Боттарының эргелери болгаш чырыткылыг келир үези дээш демиселче делегейниң ажылчы чоннарын ол бо хүннерде-даа кыйгырып турар.

Колонналар бир янзы чыскаалыптарга «XXV» деп каңчаар-даа аажок улуг үжүктер көстүп келген. Чыскаалдың киржикчилери «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!», «Коммунизм тургузукчузу совет кижилерге алдар!» деп кыйгырыгларны салып турган. Күш-ажыл болгаш тайбың чарылбас тудуш. Ынчангаш ол сөстерни байырлалдыг туктарында кады бижээни таварылга эвес.

«Тайбың!» деп сөстү муң-муң транспарантыларда бижээн. Бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң чайгылыш чок боттандырып турары тайбың политиказы бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң деткиишкинин улам-на чаалап ап турар.

Москваның И. А. Лихачев аттыг автомобиль заводунга болган митингиге эш Л. И. Брежнев:

«Тайбың аар өртек-биле чаалап алдынган, ынчангаш бистиң Төрээн чуртувус ону камгалаар дээш күштерин харамнанмайн келген болгаш харамнанмайн-даа турар. Тайбың — бүгү-ле улустарга өндүр чаагай чорук-тур. Кижи төрелгетенниң социал депшилгезиниң чугула негелдези-дир. Бистиң партиявыстың, Совет күрүнениң күженишкиннери, найыралдыг болгаш сырый каттышкан хөделип турар социалистиг дем каттыштырылга чурттарының идепкейлиг политиказы, депшилге болгаш улустарның хосталгазы дээш бүгү-ле демиселчилер-биле оларның быжыглап турар эвилели, капиталистиг чурттарның тайбыңга ынакшылдыг, чүвени боттуу-биле көөр бөлүктери-биле оларның ажыл-херекчи кады ажылдажылгазы боттарының түңнелдерин берип турар. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруу дыка чымчаан, күрүнелерниң калбак тайбың кады ажылдажылгазынга үндезин суур тургустунган» — деп чугаалаан.

Бот-бодунга экономиктиг дузалажылганың кежигүннери чурттарның күрүне туктары-биле шиметтинген улуг паннону амгы үениң кол кужу болур делегейниң социалистиг системазынга тураскааткан. Ооң кожазында акы-дуңма социалистиг чурттарның туктары. Олар бистиң чаңгыс чүткүлүвүстүң болгаш ЭДЧ кежигүнү чурттарның быжыг эвиниң дугайын бадыткап турар.

Национал хамаарылгас чорук, демократия болгаш бүгү делегейге бурунгаар депшилге дээш демиселчилер-биле совет кижилерниң эп-сеткил каттыштырылгазы Май байырлалының хүннеринде онза илергейлеттинер болгай.

«Коммунизм тиилээр!» деп кыйгырыгны бижээн болгаш кызыл туктар-биле шиметтинген автомашина трибунаның чаны-биле маажым эрткен. Коммунистиг тургузуушкунга чыл келген тудум-на чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турар болгаш чырыткылыг келир үеже бүзүрелдиг чоруп орар Советтер чуртунче бүгү делегейниң чону улуг идегелдиг көрүп турар.

Шөлдүң кырында көргүзүушкүннер тоолда чүве дег чаартынып турган. Студентилерниң, тудуг организацияларының, ДОСААФ-тың спортчуларының, күш-культура институттарының студентилериниң, профэвилелдериниң боттывынтыр уран чүүл коллективтериниң төлээлекчилери болгаш байырлыг демонстрацияның эң бичии киржикчилери пионерлер болгаш школачылар шөлде келгеннер. Туктар кызыл чайт апарган. ССРЭ-ниң тугун тургузуп каан ажык машинаның кырында—олимпий оюннарының, делегейниң болгаш Европаның чемпионнары, чурттуң рекордсменнери.

Баштайгы колоннаның чыскаалы доозулган. Шөлдүң ортузунда «СЭКП» деп сөс чуруттуна берген.

«СЭКП-ниң ленинчи Төп Комитединге алдар!», «Совет улуска алдар!», «Төрээн чуртувуска алдар!» дээн кыйгырыглар чаңгыланып турган. Күчүлүг «Уралар» далай чалгыы дег хайнып эгелээн үеде пионерлер болгаш октябряттар партия болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларынга часкы чечектерни, кызыл баштыларны тудускан.

Байырлалдыг маршта—күш-ажылчы найысылал. Шөлде кызыл туктар, пөстер долган. Май бири — кызыл өңнүг, оран делегейниң кижилериниң хосталга, аас-кежик болгаш деңге эрге дээш демиселиниң өңүнүң тиилелгези болур. Мурнунда — совет найысылалдың Тугу, ону Алдын сылдыс, ийи Ленин орден болгаш Октябрь Революциязы орден каастаан. Москваның алдаржаан Тугун ооң эң дээре төлээлекчилери үдээн. Бо чылын база бир он дөрт москвачылар Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты чедип алган. «Кадыр болгаш Маска» алдын медальдарны олар тоску беш чылда эрес-маадырлыг ажылы дээш алганнар.

Кызыл пөстер-биле шимээн машина Төп индирге чоокшулап келген. Ол болза 1976 чылдың апрель 17-де — Бүгү-эвилелдиң ленинчи коммунистиг субботниктиң хүнүнде пландан ажыр кылдынган ЗИЛ-130-дир. Ол болза Кызыл шөлден күш-ажылчы алдарлыг амыдыралын эгелээр.

Кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн, чогаадылганың өндүр улуг угаан-бодалы күш-ажылдың бо байырлалында онза чайынначаа-биле илереп турар. Чаңгыс бо чурагайны көрүңерем — 6,2 миллион. Ынча хөй санныг москвачылар субботникке үнгеннер. Он-он миллион рубльдиң үлетпүр продукциязын аңаа бүдүрген. Ол болза найысылалдың ажылчы чоннарының төлептиг салыышкыны-дыр, олар чаа беш чылдың баштайгы айларындан эгелээш-ле Төрээн чуртка муң-муң эң ылавылалдыг станоктарны, он-он автоматтыг шугумнарны, автомашиналарны, ховар электри дамчыдыкчыларын бергеннер.

Совет кижи бүрүзүнүң ынак ырызы «Майда Москва» чаңгыланып турган.

Москворецк, Фрунзе, Бауман, Ленин, Краснопресненск, Пролетар, Свердлов, Дзержинский, Калинин районнарның колонналары шөлче баштай киргеннер. Ол эргени олар май мурнунуң социалистиг чарыжынга күш-ажылчы тергиин чедиишкиннери дээш чедип алганнар. Москваның 30 районунуң кайызы-даа боду онза чүүлдерлиг. Районну бижээш туткулап алган рапорттарындан, заводтар демдээн деп ышкыдырыг чокка билип ап болур.

Эң улуг бүдүрүлге — И. А. Лихачев аттыг автозавод техниктиг депшилгениң тугун чартык чүс чыл ажыр бедик тудуп турар. Чидиг кызыл пөстер ол эң улуг автомобиль заводунуң күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турар, ону кижилер аңаа чанчылы-биле-ле завод дижирлер. Ынчаарга ЗИЛ бөгүн — хөй ог-бүле бүдүрүлгелер-дир, ол — улуг бүдүрүлгелер каттыжыышкынының эки үлегери боор турар. Зилчилерниң колонналарында дээрелерниң дээрелери чыскаалган. «Продукцияның 70 ажыг хуузун шынарның демдээ-биле бүдүрүп үндүрүп турар», «1976 чылда автоматтыг 16 болгаш 25 механизастаттынган шуушурулга шугумнарын ажыглалга киирген», «Онгу беш чылда бир миллион ажыг автомобильди бүдүрүп үндүрер бис»—деп, автозаводчулар Кызыл шөлге ындыг рапортту эккелгеннер.

Заводтуң цехтеринге патриоттуг хөй эгелээшкиннер төрүттүнген. Оларның бирээзиниң утказын: «Ажылчынның инициативазын — инженерлер деткиир!» деп бижээн транспарант илередип турар. ЗИЛ-диң чыскаалчыларының колонназынга ол эгелээшкинниң эгелекчилери И. И. Сухов, В. Ф. Тюбекин олар база чоруп органнар.

Чылда 200 муң чүък автомобильдери бүдүрүп үндүрер күчүлерин тургусканы, бүдүрүлгениң хемчээлин улгаттырар болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер талазы-биле тоску беш чылдың онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткени дээш, Москваның И. А. Лихачев аттыг автомобиль заводу Октябрь Революциязы орден-биле шаңнаткан. Май бирниң мурнуу чарыжында ол бедик шаңналды завод коллективинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев тыпсып тургаш автозаводчуларга мынча дээн:

«Мында, силерниң араңарда заводтуң амыдыралынга, чурттуң амыдыралынга уттундурбас болуушкуннарның көрүкчүлери болгаш киржикчилери эвээш эвес дээрзинге бүзүрээр мен. Ол болза коллективтиң эң-не хоочуннары, олар амгы үеде муң-муң кижилерни чаңгыс күш-ажылчы ог-бүле кылдыр сырый каттыштырыпкан ажылчын чаңчылдарның эгезин салганнар. Заводтуң хоочуннарынга, кадр ажылчыннарынга, бедик мергежилдиг тускай эртемниглеринге чүректиң ханызындан өөрүп четтиришкиниң, улуг мөгейиишкинин дамчыдар бис. Оларның күш-ажылчы эстафетазын автозаводчуларның аны-

(Уламчызы 2-ги арында).

ТАЙБЫҢНЫҢ ТУГУ-БИЛЕ— КОММУНИЗМЧЕ!

Чер бөмбүрзээниң кырында Май база катап чедип келген. Совет улуска ооң онза чүүлү — ону бистиң партияның XXV съездизиниң эрткени чылда байырлап турарывыс болур. Совет улус партияның съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш амгы үеде кап дакпыр күженишкиннер-биле ажылдап кирипкен.

Бо Май — тайбыңның болгаш чогаадылганың Майы. Совет Эвилелиниң, Европаның болгаш Азияның чону тайбыңның болгаш хосталганың агаары-биле тынып турар.

Совет кижилер — боттарының мөзүзү-биле интернационалчы болгаш, тайбыңның, чөптүг чоруктуң болгаш чавырлыышкынның демиселчилериниң бирги одуруунда чоруп турар. Совет кижилер бүгү Вьетнамның чедиишкиннеринге, лаос болгаш кампучия улустарының тиилелгезинге, Ангола Улус Республиканың чаа орук-биле хөгжүп орарынга, Португалияда болгаш Эфиопияда чаартылгаларга өөрүп, оларга байырны чедирип турар.

Совет кижилер делегейде кандыг-даа демократтыг чаартылгаларны бүгү хемчеглер-биле деткиирин боттарының интернационалчы хүлээлгези кылдыр санап турар. «Революсчу күштерниң — социализмниң делегей системазының, делегейниң ажылчын шимчээшкининиң, улустарның национал болгаш социал хосталгазы дээш демиселчилериниң күчүлүг эвилели быжыгып турзун!» — деп, СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларында чугаалаан.

Күш-ажылдың болгаш тайбыңның чазы чоруп тур. Миллион-миллион ажылчы чоннар-биле кады бистиң ийи дакпыр орденниг Тываныстың ажыл-ишчилери база байырлалдыг туктарның адаа-биле базып эрткеннер. Олар онгу беш чылдың баштайгы айларында чедиишкинниг ажылдааннар, олар чедип алган чүүлдерин партияга, Төрээн чуртунга рапорттап турарлар. Олар «Тайбыңның тугунуң адаа-биле — коммунизмче!» деп лозуң-биле Май 1-ин байырлап демдеглээннер.

Кызыл

Ленин болгаш Улустарның Найыралы орденниг чалыы Тываның найысылалының ажылчы чоннары онгу беш чылдың баштайгы чылының Май 1-инге бүгү тала-биле белеткенген. Май 1—чүгле совет кижилерге эвес, харын депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенге билдингир эргим сес. Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү.

Эртенгиниң 10 шак. Найысылалдың В. И. Ленин аттыг шөлү. Партияның Тыва обкомунуң бюро кежигүннери, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттары, партия-совет органнарның харысалгалыг ажылдакчылары, дайынның болгаш тайбыңның хоочуннары, Совет Эвилелиниң база Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары, бүдүрүлгениң мурнакчылары болгаш өскелер-даа индирге үнүп келген.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш М. К. Мендуме чүве чугаалаан.

— Совет улус, депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен, бөгүн, Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май бирни байырлап эрттирип турар. Онгу беш чылдың баштайгы чылының Май 1-ин совет улус политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүң байдалынга демдеглеп эрттирип турар деп, ол демдеглээн. СЭКП Төп Комитединиң, ооң эш Л. И. Брежнев баштаан Политбюрозунуң ажылдап кылганы иштики болгаш даштыкы политиканы совет улустуң, ооң иштинде Тываның ажылчы чоннарының бир эптиг деткип турарын республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы онзалап демдеглээн.

Партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген Тываның ажылчы чоннары Май байырлалынга улуг чедиишкиннерлиг ужурашканын ол дыңнаткан. Республиканың үлетпүр продукция сайгарарының планын 106,3 хуу күүсеткен, пландан ажыр 1 миллион 300 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген. Транспортчулар 40 муң ажыг тонна улус ажыл-агый чүъктерин сөөрткен. Мал ажылдыглар күрүнеге бирги кварталда эът, сүт, дүк садарының планын база ажыр күүсеткен.

Эш Мендуме партия Тыва обкомунуң бюрозунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң, СЭКП Кызыл хоорукомунуң болгаш хооркүскомунуң өмүнээзинден Тываның ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирбишаан, күш-ажылчы чедиишкиннерни, аас-кежиктиг, каң-кадык болурун күзээн.

Найысылалдың ажылчы чоннарының байырлыг чыскаалы эгелээн. Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң улуг чуруун туткан кижилер шөлче кирип келген. Ооң-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң чуруктарын туткан кижилер эрткен.

Спортчулар колонназының соон дарый Кызылдың школаларының колонналары эрткен. Чараштыр кеттинген, чечектер, лозуң, плакаттар туткан келир үениң тургузукчулары шөлге келгеш, боттарының чедиишкиннерин рапорттаан. «Өөренир, өөренир база катап өөренир» деп В. И. Ленинниң чагыын олар төлептиг күүседип турар.

Май мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери: Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң, № 2 АТБ-ниң, телеательениң, Кызыл үлетпүр садыгның коллективтери кел чор. Бо дээрге найысылалдың адын кезээде төлептиг тудуп келген хоочун коллективтер. Автосептелге заводунуң коллективи бирги кварталда социалистиг чарышка шаңнатканы—партия обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун тудуп алган эрткен. Завод бирги кварталда продукция бүдүрер планны 104,7, сайгарарын— 103,5, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин 108,9 хуу күүсеткен.

«Тыва сүт тудуг» трестиң № 2 механизастаан көжүп чоруур колонназының, алгы заводунуң, типографияның, даарабылга комбинадының, «Хүндүлелдиң демдээ» орденниг геология экспедициязының коллективтери чыскаалдыг эрткен. Олар база-ла мурнакчыларның одуруунда. Онгу беш чылдың сорулгаларын чедиишкиннинг шиитпирлээриниң барымдааларын тодаргай көргүскен плакаттар, лозуңнарны олар тудуп чораан.

Айыраң чечек дег аяң киир кастаттынган колонналар улай-улай эртип тур. Оларның аразында эрткен беш чылда улуг чедиишкиннери, ачы-хавыязы дээш шаңнатканнар: республика эмнелгезиниң хирургия салбырының эргелекчизи А. И. Кавунников, эмчи М. М. Чапзан, № 7 школаның директору Л. С. Новикова, чолаачы И. Е. Беликов, артист Х. Б. Көнгар, садыгжы М. Д. Маады, даарапыкчы А. Д. Прлежаева, тудугжу, СЭКП-ниң XXV съездизиниң делегады А. И. Ельшова болгаш өскелер-даа бар.

Чыскаал уламчылавышаан. Ак-көк дээрниң ээлери—Тываның ужудукчулары Май маржыынга үдедип алган эрти. Оларның техниктиг парыгы чаартынып турар. «ЯК-40» деп дүрген ужар реактивтиг самолеттар оларның холдарында. Улуг-ла үр болбайн найысылал Кызылдан Москваже «ИЛ-18» ужуп эгелээр. Ады-сураа үнген хоочуннар А. Б. Ензак, П. С. Галкин, А. Х. Чимий-оол оларның арыннары безин аныяк хевээр. Эр-хейлер!

Кызылдың ажылчы чоннарының Май бирге тураскаадыган байырлыг чыскаалы ээзи шакта үргүлчүлээн. Ол болза, төрээн Коммунистиг партиязын, эш Л. И. Брежнев баштаан ооң Төп Комитедин долгандыр тыва чоннуң сырый каттыжыышкынының база бир чайынначак херечизи боор арткан.

Кызыл район

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ниң байырлалын Кызыл районнуң ажылчы чону калбаа-биле демдеглеп эрттирген. Районнуң колхоз, совхозтар төптеринге Май 1-ниң байырлалын утккан хуралдар болгулаан.

Эртенгиниң 10 шак чоокшулап келген. Район төвүнүң чурттакчылары каас-шиник кеттинген, омак-хөглүг, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың удуртукчуларының портреттерин, лозуңнарны, транспарантыларны туткулаан чыскаал болур черге чыглып келген. Демонстрация эгелээриниң мурнунда хөй кижи киржикчилиг митинг болган.

Митингини СЭКП Кызыл райкомунуң бирги секретары К. Н. Шулуу ажыткаш, онгу беш чылдың бирги кварталының планныг онаалдаларын чедиишкиннинг күүсеткен, күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг болган мурнакчы коллективтерни демдеглеп чугаалаан. Көжүп чоруур № 62 механизастаттынган колоннаның мурнакчы ажылчыны П. Н. Струков, сес чыл школазының директору Е. В. Шестакова, ВЛКСМ Кызыл райкомунуң бирги секретары Г. А. Медведев болгаш оон-даа өскелер митингиге чүве чугаалааннар. Ооң соонда ажылчы чоннуң байырлыг чыскаалы эгелээн.

Байырлал хүнүнде спортчу маргылдаалар, солун программалыг концерттер районнуң чер-черлеринге болгулаан.

Ак-Довурак

Үлетпүрлүг аныяк хоорай Ак-Довурактың ажыл-ишчилери Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү— Май 1-ниң байырлалын бедик көдүрлүүшкүн-биле эрттирген.

Эртенгиниң 9 шак чедип турда-ла ак-довуракчыларның байырлал шинчи кирген колонналары чыглып эгелээн. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги ээлчээ чогуур хуусаада ажыглалга кирер дээш эрес-шудургу ажылдааннар-даа, күш-ажылдың хоочуннары-даа, школачылар-даа колонналарга чыскаалыпкаш, хоорайның «Даг-дүгү» аттыг стадионунче угланкан. Частың, күш-ажылдың байырлалының чыскаалында чорааннарның холдарында транспарантылар, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң портреттери, туктар, янзы-бүрү өңнүг бөмбүктер.

Хоорайның чаалап алганы СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугун бүдүрүлгелериниң мурнакчылары, күш-ажылдың хоочуннары тудуп чораан.

(Төнчүзү 2-ги арында).

КЫЗЫЛ. Чыскаалчыларның байырлалдыг колонналары.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ болгаш **В. ЧАДАМБАНЫҢ** фотола

ЧАА-ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ БИСТИ ПАРТИЯ АППАР ЧЫДАР!

(Эгези 1-ги арында).

як салгалы улуг алдар-биле уламчылап чоруур.»

Зилчилер Кызыл шөлге хөглүг-омак, өөрүшкүлүг хөөннүг келген. Ол каттыжыышкынның барык-ла муң ажылдакчыларының күш-ажылы ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле демдеглеттинген. Шаңнатканнарның аразында — слесарь Г. Д. Баранчиков, хоюглакчы Е. М. Ефремов, мурнунда ЗИЛ-диң ажылчыны турган, ам ол каттыжыышкынның кол директорунуң оралакчызы С. П. Карапеев, таарыштырыкчы З. Ф. Зеленкова болгаш өскелер-даа бар. Социалистиг Күш-ажылдың Маадырының бедик адын Май бирниң бүдүүзүнде дарган Е. Н. Малинге болгаш инструментальщик Н. Г. Мячинге тывыскан.

Владимир Ильич аттыг электромеханика заводунуң алдарлыг коллективиниң төлээлекчилери мавзолейниң мурну-биле базып эрткен. Оон ажылчын бүрүзүнүң намдары бодунуң революстуг, дайынчы, күш-ажылчы чаңчылдары-биле алдаржаан төрээн заводунуң салым-чолу-биле чарылбас холбашкан. Ында он-он бүдүн өг-бүле салгалдары ажылдап турар. Бөгүнгү Май бирниң колонналарында адалары болгаш кырган-ачалары-биле кожа оолдары база оолдарының оолдары базып эртип турар.

Байырлал колоннзында — заводтуң эң хоочун ажылчыннарының бирээзи — Василий Егорович Лебедев. Ол төрээн цехинге чартык чүс чыл ажылдап келген. Баштайгы беш чылдарның май чыскаалдарынга база киржип турган. Кезээде-ле кызыл пөс-биле каастап алган чорууру баяның чыскаал санында кагбас ап алыр чаңчылдыг. Хоочун ажылчын бөгүн-даа баяның холунда тудупшаан.

... Заводтуң намдары. Ол намдар ооң конвейерлериниден үнүп турар продукцияда-даа сиңниккен. Ильичевчулар бистиң чуртувустуң бүгү-ле булуңнарынче делегейниң хөй-хөй күрүнелеринче Шынар демдээн баскан он-он муң моторларны чорудуп турар. Продукцияның шынары кезээде-ле коллективтиң чоргаарланыр чүүлү болуп келген. «Шынарның беш чылынга — ажылчын магадылал» деп, ильичевчуларның кыйгырыы бо беш чылдың эгезинде бүгү чуртту эргий ужуга берген. Колоннаның кырында — ол эгелээшкинниң үндүргеннериниң — дарганнар бригадири Н. В. Метелкинниң, токарьлар бригадири И. Г. Амосовтуң болгаш слесарь-эптекчилер бригадири Н. П. Кузнецовтуң портреттери. Май бирниң чыскаалында — маадырлар боттары база.

Комунистер — «Кызыл пролетарий» заводтуң-даа колоннзының бажында. Бирги кварталдың планнарын болгаш апрельдиң онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткениниң дугайын олар бөгүн рапорттап турар. «Кызыл пролетарийниң» он станок бүрүзүнүң тозунга-ла күрүнениң Шынар демдээн баскан. Продукцияның шынарын башкарарының талазы-биле комплекстиг системаны ол заводта ажылдап кылган болгаш шиңгээдип алган.

«Кызыл пролетарий» заводтуң колоннзының бирги одуруунда токарь В. Д. Чернышев, элекчи Г. С. Аркадьев, хаарыылдакчы И. И. Мальцев олар чорун органнар. Ук заводтуң токары СЭКП ТК-ның кежигүнү А. Я. Рыбаковтуң «Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн келир чылда көрген деңнелге чедир бедидиңер!» деп кыйгырыын олар өскелерни мурнап деткээннер.

Ол эгелээшкинниң болгаш А. Я. Рыбаковтуң дуржулгазының дугайын социалистиг чурттарның парлалгазы бижиглээн. Совет ажылчынның эгелекчи саналын болгар ажылчыннар чүгле деткээн эвес, улам сайзыраңгайжыткан.

Бөгүн «Кызыл пролетарийниң» бир бөлүк ажылчыннары Май 1-ни Герман Демократтыг Республикада байырлап турар. Олар Берлинде «Марцан» деп заводтуң машина тудукчулары өөрү-биле кады ында дуржулга солчуп, кады ажылдап турарлар.— Мыңдыг янзылыг кады ажылдажылга бот-боттарының дуржулгазын байыкшыдарынга, күш-ажылчы коллективтерниң аразында акы-дунма харылзааларны быжыглаарынга кончуг ажыктыг бооп болур.

«Трехгорная мануфактура» комбинаттың колоннзын трибунада турганнар база-ла чылдыы-биле уткаан. Пос аргыыр бо улуг бүдүрүлгениң ажылчыннары эки шынарлыг постеринден янзы-бүрү өңнүг чечектерни аргып алгаш келген. Шынарның демдээн алган постерден хөй өңнүг ойнаарактарны кылганы кончуг чараш көстүр. «Трехгорканың» күш-ажылчы алдарын тургузуп турар кижилерниң аразында мурнакчылар арбын. Чижээлээрге Октябрь революциязы орденниң эдилекчизи, мастер Н. З. Румянцев, каасталга цехиниң ажылчыны Ю. И. Аверин болгаш оон-даа өске бодунуң мергежилиниң ёзулуг мастерлери колоннаны баштап келген.

Москва чоогунуң колхоз, совхозтарының төлээлекчилери... Олар эрги чаңчыл ёзугаар Тимирязев районунуң ажылчы чоннары-биле кады чыскаалып алгаш келген. Көдээниң ажыл-ишчилериниң холунда тараа сывы-биле каастап каан чер бомбурзээниң македи. Бо колонналар эртип турда Кремльдиң ханаларының чанында хову-шөлдерде ажылдап турар тракторлар чедип келген, аңдарган черниң көксүт чыды дээп келген ышкаш сагындыра бээр.

Москваның Тимирязев районун «эң-не көдээ» район деп адап турар. 50 национальдарның дөрт муң студентилери өөренип турар ат-сураглыг Тимирязевкадан чурттуң бүгү-ле булуңнарынче эң-не бедик мергежилдиг специалистерни чорудуп турар. Олар хөй чүүлдерни кылыр ужурлуг. Оларны кара хөрзүннүг эвес зонаның ховулары, Кубаньның болгаш Алтайның шөлдери, Ортаакы Азияның база Прибалтиканың мелиорация тудуглары, Украинаның болгаш Молдавияның мал ажылының комплекстери манап турар. Академияның ажылдап кылган чүүлдерин ажыглаар чорук беш чыл дургузунда 200 миллион рубльди камнап алырының аргазын бээр, ол болза эрткен беш чылдыыдан 80 миллион хөй. Тимирязевчилерниң бөгүн май бир чыскаалынга тудуп чораан транспарантылары болгаш плакаттары ол бүгүнүң дугайын чугаалап турар.

Чыскаалганнарның чаа-чаа колонналары байыр чедирген лозуннар туткан, байырлал марыжы-биле шөлче үнүп кээп турган. Бистиң күш-ажылывыстың сүлдези — калыыр болгаш маскалы совет кижилер боттарының колонналарынга 1917 чылдан бээр тудуп келген. А сөөлгү чылдарда оларның-биле кожа база бир сүлде— Советтер чуртунуң канчаар-даа аажок улуг эртем болгаш техника чедиишкиннерин херечилеп турар космос корабли бар апарган.

Чыскаалчылар «435» деп каан чурагайны бижээн плакаттыг чоруп орган. Москваның чүгле чаңгыс Октябрь районунуң үлетпүр бүдүрүлгелери-биле эртем организациялары кады ажылдажылга дугайында ынча керээни чарганнар. Ол бүгү шуптузу чедиишкинниг күүсеттинген турар дээрзинге чигзиниг чок.

Кызыл шөлге байырлалдыг чыскаал хөй шак уламчылаан. Совет найысылалдың ажылчы чоннары партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эптиин, СЭКП-ниң XXV съездизиниң ёзулуг коммунистиг тургузуушкуннуң чаа-чаа сорулгаларын шиитпирлээринге совет кижилерниң изиг күзелдиин база катап көргүскеннер. Май бирниң хүнүнде совет кижилер улуг Ленинниң Мавзолейинге делегейде бирги социалистиг күрүне улуг Октябрьның кывыскан одун тутпушаан болгаш моон соңгаарда ону төлептиг-биле тудар дээрзин бүгү делегейниң мурнунга база катап көргүскеннер. Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удурткалгазы-биле совет улус чаа-чаа тиилелгелерже быжыг, бүзүрелдиг базым-биле чоруп орар.

КЫЗЫЛ ШӨЛДЕН РЕПОРТАЖТЫ СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ Л. БЕРНАСКОНИ, В. ИТКИН, В. СЕРОВ, Н. ЦАРАПКИН ОЛАР КЫЛГАННАР.

ТАЙБЫҢНЫҢ ТУГУ-БИЛЕ—КОММУНИЗМЧЕ!

(Эгези 1-ги арында).

Эртенгиниң 10 шак. «Даг-дүгү» аттыг стадионга хоорайның байырлал колонналары чыскаалышкан. «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде партком секретары В. А. Бакулин митингини ажыткаш, Май 1-ге ак-доваракчыларның күш-ажылчы чедиишкиннерин чугаалааш, хоорайның ажылчы чонунга изиг байыр чедирген.

Митинг соонда стадионга спортчу маргылдаалар, чоннуң массалыг хөглээшкини уламчылаан.

Хову-Аксы

Эртенгиниң 10 шакта Тываның үлетпүрүнүң бир кол чери — Хову-Аксы суурнуң төп кудумчузу — Гагарин аттыг кудумчунуң эгезинден чыскаалган ажылчы чоннарның баштайгы колонналары көстүп, ыры-шоорлуг, омак-хөглүг чоруп олурганнар. Колонналарның эгезинде — «Тыва кобальт» комбинаттың автотранспорт коллективиниң ажылдакчылары. Оон мурнунда кызыл тук кинискип чораан. Ону хоочун чолаачы Д. Оглезнев тудуп алган, чоргаар базып эрткен. Д. П. Оглезнев — Тываның улуг бүдүрүлгезиниң бирээзи — «Тыва кобальт» комбинаттың үндезилеттиниин эгелээшкинден бээр анаа ажылдап келген, улуг дуржулгалыг кижилерниң бирээзи.

Таңды-Уланың электеринде металлургтар суурунуң ажыл-ишчилери Майның бирниң байырлалын боттарының ажыл-ижинге улуг чедиишкинниг уткаан. Чогум-на ооң ужурунда автотранспортчуларның колоннзының соондан геологтарның он сес дугаарлыг шинчилел-разведка бөлүү чыскаалып эртер эргени чаалап алган.

Дүүн Хову-Аксының ажыл-ишчилери бүгү совет кижилер-биле бир домей, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү Майның бирин боттарының ажыл-ижинге чедиишкиннер-биле демдеглээн.

Ажылчы чоннарның чыскаалының соонда спортчу маргылдаалар болган. Хову-Аксы суурга байырлалдың оюн-концерти база болган. Металлургтарның Культура бажыңынга суурнуң бот-тывынгыр урап чүүл коллективиниң Майның бирге турасктаатан тускай концерти улуг чедиишкинниг эрткен.

Чөөн-Хемчик

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү Май 1-ни Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннары күш-ажылчы улуг чедиишкиннерлиг демдеглеп эрттирген. Районнуң тараажылары шык базырыышкынын кыска хуусаада дооскан. Барык үш муң гектар черде эрте чажар культураларны тараан.

Оңгу беш чылдың баштайгы чазының хову ажылдарын «Искра», Ленин аттыг болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтарының база СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң ажыл-ишчилери чедиишкинниг чорудуп турар. Бо ажылагыйлар тараа чаштырылгазын кылын түлүк чорула берген. Районнуң ажыл-ишчилериниң чедиишкиннериниң дугайын район төвүнге Май 1-ниң бүдүүзүнде болуп эрткен уткулга хуралга демдеглээн.

Майның демонстрациязын район төвүнүң школаларының өөреникчилери ажыткан. Оон соонда май мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери болгаш коммунистиг күш-ажылдың бедик адын эдилээн коллективтер чыскаалып эрткен.

Демонстрация соонда спорт маргылдаалары болган.

Улуг-Хем

Шагаан-Арыг хоорайдан эгелээш, совхозтар төптери болгаш чурттакчылыг өске-даа черлер байырлалга уткуштур ай-шинчи киир баш удур шиметтинген. Район төвүнге болган байырлыг хуралдың соонда ооң албан организацияларының бот-тывынгыр артистериниң каттышкан концерти болган.

Майның 1-де эртенгиниң 10 шакта СЭКП райкомунуң бажыңының чанынга чыскаалганнарның митингизи болган. Партия райкомунуң бирги секретары К. Маспык-оол чыылганнарга байыр чедирип чүве чугаалаан.

Ажылчы чоннарның Май 1-ге турасктаатан чыскаалын хоорайның № 1, 2 школаларының бүгү өөреникчилери ажыткан. Оларның соондан мотоциклчилер болгаш район организацияларындан бирги кварталда социалистиг чарыштың тиилекчилери болган амыдырал хандырылга комбинадының, харылзаа салбырының болгаш көжүп чоруур механизастаттынган № 586 колоннаның коллективтери баштадыр эрткен.

Хүннүң ийиги чартыында спортчу маргылдаалар болган. Улуг улустан 32 мөге, оолдардан 16 кижи хүрешкен.

Бөгүн районда көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери частың хову ажылдарында хаара туттунган улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Районнуң агиткультбригадаларының кежигүннери байырлал хүннеринде тараажыларга бай программалыг концерт көргүзүп, турлагдан турлагже дамчып, көрүкчүлерниң үнелелин алганнар.

Бии-Хем

Эртенгиниң 10 шак. Туран хоорайның байырлал ёзулуг-биле шиметтинген кудумчуларынга каас-чараш кылдыр кеттинипкен чон магалыг-ла хөй чыылган. Он шактан үжен минута ажып турда, ажылчы чоннарның демонстрациязы эгелээн. Хоорайның төвүнде Ленин башкының турасктаалын тургускан шөлге бүгү эвилелдешкен республикаларның туктарын туткан мотоциклистер эң баштай көстүп келген. Оон даараазында школачыларның колоннзы эрткен.

Түс-түс бүдүрүлге болгаш албан организация черлериниң колонналарын май мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери баштап чоруп орган.

Чыскаалдың бирги одуруунда Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң коллективи. Колоннаның шиметтинкени кончуг чараш. Ынчалаажок совхоз ажылчыннарының чыскаалының бажынга чалап алгаш чораан чизиг-кызыл торгу ийи тук чыылганнарны магададып турган. Ол болза СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның күш-ажылчы эки чедиишкиннери дээш бо ажылагыйга тывыскан туктары-дыр. Бүгү чурттуң мурнакчы коллективтериниң бирээзинге санаалып партия болгаш чазактың бо хире бедик шаңналдарын холга тудары кымга өөрүшкү болгаш чоргаарал болбазыл!

Турасктаалдыг тукту болгаш база шилчиир Кызыл тукту туткан кижилерниң хөректеринде Ленин орденнери чайыннап чораан. Ол болза совхозтуң алдарлыг механизаторлары Виктор Сиваев биле Николай Овчаров-тур.

Демонстрация доостурга совхоз директору С. Докучин-биле чугаалаштывыс. Ол биске:

— Оңгу беш чылдың баштайгы чазының байырлалын совхозтуң ажыл-ишчилери эки көргүзүглерлиг демдеглеп турарлар. Күрүнеге эът, сүт садарының чартык чыл пландары ажыр күүсеттинген. Механизаторларывыс барык 7 муң гектар шөлдү тараа культураларын чажарынга белен кылдыр белеткеп алган — деп чугаалады.

Туран хоорайның ажылчы чоннарының чыскаалының соонда спорт оюннары болган.

Таңды

Районнуң ажыл-ишчилериниң байырлыг демонстрациязы эртенгиниң 10 шактан эгелеп Бай-Хаак болгаш Хову-Аксы суурларга эгелээн. Район төвүнде ажылчыннар, албан-хаакчылар Май 1-ниң эртенинде стадионга байырлыг митингиге чыглып келгеннер.

Ажылчы чоннар депутаттарының Таңды район Советиниң күүсекчи комитединиң даргазының хүлээлгезин күүседип турар Т. С. Тюлюш чыылганнарга районнуң тараажылары амгы үеде шык базырыышкынын дооскан, часкы тарылгаже кирериңге белеткенин чугаалаан. Ук митингиге 5-ки классчы пионер Лора Ндадым, тудугжу В. Мирошников, албан-хаакчы Д. Никатина, ВЛКСМ райкомунуң секретары Р. Морозов олар чүве чугаалааш, магалыг частың байырлалы-биле холбашкан Бүгү-делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү-биле чыылганнарга байыр чедиргеннер.

Байырлыг митингиниң болгаш ажылчы чоннарның чыскаалының соонда район төвүнүң стадионунга спортчуларның бут бөмбүүнге маргылдаазы болган.

Каа-Хем

Чайгаар бүткен каас-чараш бойдус чурумалы-биле бүргеттинген Сарыг-Сеп суурнуң кудумчулары Май 1-ниң лозуң, плакаттары-биле шиметтинген. Кайнаар-даа көөрге Майның, частың шимелдези, байырлалдың шинчизи.

Байырлал бүдүүзүнүң хуралынга Май 1-ге уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерниң күүселдезин түңнээн. Каа-Хемчилер оңгу беш чылдың баштайгызын бүдүрүлгечи эки көргүзүглер-биле эгелээн. Бирги кварталда күрүнеге сүт садарын 120, эътти — 133 хуу күүсеткен. СЭКП Каа-Хем райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир Кызыл тугун «Коммунизмче орук» колхозка байырлыг байдалга тывыскан. «Тиилелге», «Коммунизмче орук» колхозтарда болгаш өске-даа черлерде часкы хову ажылдары организастыг чорупт турар.

Делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ге турасктаатан митинг бедик көдүрлүүшкүннүң ёзузунга болуп эрткен. Митинг соонда чыскаалганнарның урап-шиник каастаалгаларлыг, лозуң-плакаттарлыг колонналары ындир баары-биле марштап, күш-ажылдың байырлалынга организастыг киришкен.

Ол хүн район девискээринге улуг спортчу маргылдаалар болган.

Барыын-Хемчик

Улуг байырлалдың бүдүүзүнде Кызыл-Мажалык суурга Май 1-ге турасктаатан байырлыг хурал болган. Культура бажыңынга район төвүнүң ажылчы чоннарының төлээлекчилери, бүдүрүлгениң, ажыл-иштиң мурнакчылары чыглып келген. СЭКП райкомунуң секретары А. Г. Кувшинов ажылчы чоннарның делегейде эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-ге турасктаатан илеткелди кылган. Хурал соонда байырлалдың улуг концерти болган.

Майның бири. Район төвү Кызыл-Мажалык суур каас-шиник шиметтинген. Кижи бүрүзүнүң арын-шырайын өөрүшкү-маңнай долган. Май бирге турасктаатан байырлыг митингини СЭКП райкомунуң бирги секретары Ш. П. Куулар ажыткан. Ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик райкүүскомунуң даргазы С. Т. Аңырбат митингиге сөс алгаш, район төвүнүң ажыл-ишчилеринге чедиишкиннерни күзеп, байыр чедирген.

Байырлалга турасктаатан ажылчы чоннарның чыскаалы организастыг эрткен. Оңгу беш чылдың баштайгы чылының бирги кварталында чедиишкинниг ажылдаан мурнакчы коллективтер колонналарны баштап чорааннар. Оларның аразында райпо, районнуң харылзаа белдири, «Сельхозтехника» каттыжыышкыны, ыяш ажыл-агыйы, амыдырал хандырылга комбинады. Партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге сорук киирген кызыл-мажалыкчылар оңгу беш чылдың баштайгы чылында бедик кижениишкин-биле ажылдап, Төрээн чурттуң чаа-чаа чедиишкиннер-биле өөртүрүнге бүзүрелдиин бо байырлалдыг хүнде база катап бадыткааннар.

Ол хүн Кызыл-Мажалык суурга спортчу маргылдаалар болган. Районнуң өске суурларынга байырлалга турасктаатан оюн-концерттер эрткилээн.

Бай-Тайга

«Тээли» суур болгаш районнуң совхозтарының база колхозтарының суурлары байырлал шинчи киир шиметтинген, кызыл туктар кинискип тургулаан. Май мурнунуң байырлыг хуралдары болуп эрткен. Апрельдиң 30-де Тээлиниң Культура бажыңынга болгаш өске-даа суурларга байырлыг кежээ болган.

Май 1-де эртенгиниң 10 шакта каас-шиник кеттинген, өөрүшкү-маңнайлыг чоннуң байырлыг чыскаалы стадионга болган. Байырлалдың митингизин СЭКП райкомунуң бирги секретары Д. С. Данзын-оол ажыткан. Райкүүском даргазы Р. С. Хувай-оол улуг байырлал-биле холбаштыр СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының өмүнээзинден чыылган чонга байыр чедирип чүве чугаалаан. «Тээли» совхозтуң директору О. Ч. Кара-Доңгак, комсомол райкомунуң бирги секретары С. С. Хертек олар база чүве чугаалааннар.

Туктар, транспарантылар туткан байырлал колонналарын район төвүнүң школачылары эгелээн, ооң соонда районнуң бүдүрүлге коллективтериниң, ажылчы чоннарның төлээлекчилери улаштыр-улаштыр эртип турган. Чыскаал соонда спортчу маргылдаалар болган.

Май 1-ниң байырлалынга турасктаатан байырлыг хуралдар, спортчу маргылдаалар, бот-тывынгыр урап чүүл коллективтериниң концерттери районнуң колхоз, совхозтарынга, суурларынга болуп эрткилээн.

Тожу

Май 1-ниң бүдүүзүнде байырлал хуралдары Тожунуң суурларынга апрель 30-де улуг көдүрлүүшкүннүг эрткилээн. Тоора-Хем суурга ол кежээ болган байырлыг хуралга күш-ажылдың, тайбыңның, частың байырлалын районнуң ажыл-ишчилери улуг сорук киириишкин-биле уткуп турарын анаа чүве чугаалаан эштер демдеглээн.

Май 1-де эртенгиниң 10 шакта район төвүнге ажылчы чоннуң байырлалынга турасктаатан митингини партия райкомунуң бирги секретары С. К. Орус-оол ажыткан. Тожу райкүүскомунуң даргазы Д. О. Дарган районнуң ажылчы чоннарынга байыр чедирип чүве чугаалаан.

Митинг соонда түс-түс коллективтерден тургустунган алды колоннада ажыл-ишчилерниң холдарында лозуң, плакаттыг чыскаалы эгелээн. Ону школачылар колоннзы ажыткан.

Чыскаал соонда спортчу оюннар, маргылдаалар болган.

Эрзин

Тайбыңның, күш-ажылдың болгаш частың чырыткылыг улуг байырлалы — Май 1-де Эрзинниң чурттакчылыг суурларынга, малчыннарның кодаңнарында, механизаторларның турлагларында каткы-хөг, оюн-тоглаа диңмиттелген.

Арын-шырайында өөрүшкү-маңнайның чылыг хүлүмзүрүү чайнаан кижилер район төвү —Эрзин суурга тос шак ажа дүжүп турда, көдээ Совет бажыңының чанынче шууржуп чоруп тургулаан. Аңаа чыглып келген 9 колонна айыткан шагында байырлалдың чыскаалынче үнүпкен. Марштаан, хөглүг каттырышкан, чоргаараалдың өткүт ырын ырлашкан чоннуң кырынга кызыл туктар, СЭКП-ниң Политбюро кежигүннериниң портреттери, лозуң, плакаттар кинискип чораан.

Чыскаалганнарның аразынга хоочун садыг ажылдакчыларының бирээзи—Ленин орденниң эдилекчизи А. Ширин, хөрээнде Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени чайнаан, мурнакчы харылзаачы Я. Долмажап болгаш өске-даа күш-ажылдың шалыпчылары эки бедик, хөрээ делгем байырлалдың ындириниң баары-биле базып эрткен.

СЭКП Эрзин райкомунуң бирги секретары А. Моңгуш Май 1 чыскаалының киржикчилеринге байыр чедирип, сөс ап чүве чугаалааш, районнуң ажыл-ишчилери партияның XXV съездизиниң айытканы ленинчи орук-биле чаа күш-ажылчы тиилелгелерни чедип албышаан, шынарның болгаш ажыктыг чорукту бедидериниң оңгу беш чылының биргизиниң баштайгы айларында күжениишкинниг ажылдаанын демдеглээн. Эрзинчилер 100 баш хойга онаштыр 92 хураганы онча-менди камгалап алган.

Чыскаал соонда Эрзин суурнуң төвүнге 32 мөгениң хүрежиин, а суурлар төптеринге янзы-бүрү спортчу маргылдааларны чон сонуурган көрген.

Тес-Хем

Байырлал бүдүүзүнде районнуң хойжу болгаш хову бригадаларының кежигүннери, сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары, бүдүрүлгелерниң мурнакчылары Тайбыңның, Күш-ажылдың байырлалы Май 1-ге турасктаатан СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң байыр чедирген чагааларын алганнар.

Апрель 30-де Самагалдай суурга Май 1-ге турасктаатан уткулга хуралы болган. СЭКП райкомунуң ийиги секретары С. Куулар анаа илеткел кылган. Хурал соонда район төвүнүң бот-тывынгыр артистериниң концерти болгаш ситец платье кеткеннерниң балы болган.

Самагалдай суурга эртенгиниң 10 шакта ажылчы чоннуң чыскаалы эгелээн. Байырлыг чыскаалга үнген 15 колоннаның бажында ында ортумак школаның болгаш район организацияларындан бирги кварталда социалистиг чарыштың мурнакчызы болгаш СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан амыдырал хандырылга комбинадының коллективтери.

Чыскаал соонда 32 мөге хүрешкен. Суурнуң танцы шөлүнге райпо коллективи бай программалыг концертти көргүскен.

Өвүр

1976 чылдың чазы онзагай. Партияның XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш тургузукчу ажыл-херектер кайда-даа хайныккан. Өвүрнүң ажыл-ишчилери частың байырлалын база бедик темпилиг күш-ажыл-биле уткаан. Районнуң аңгы-аңгы ажыл-агый участоктарында социалистиг чарышты улам калбарткан. Чарыштың мурнакчыларының аттарын Май бирге турасктаатан байырлыг хуралдарга адап, оларга улуг чедиишкиннерни күзээннер. Хандагайты суурга Май 1-ге турасктаатан байырлыг хурал апрель 30-де эрткен. Районнуң бүгү суурларынга хуралдар, оюн-концерттер организастыг эрткен. Анаа дыштаныылга кежээлерин база организастаан. Хандагайтының Культура бажыңынга байырлал концертинге хөй кижи киришкен.

Майның бирде Хандагайты суурга ажылчы чоннарның чыскаалынга хөй-хөй колонналар киришкен. Ол эртен болган байырлыг митингиге СЭКП райкомунуң бирги секретары Ч. Х. Ооржак байыр чедирип чүве чугаалаан. Чыскаал соонда спортчу маргылдаалар эрткен. Хүрешке, волейболга болгаш баскетболга, чиик атлетикага спортчулар күжүн шенешкеннер. Тергиинерни шаңнап мактаан.

Майның 2-ниң хүнүнде районнуң чурттакчылыг суурларынга чаагайжыдылгага хамаарышкан шефтерни эрттирер деп шиитпирлээн.

Мөңгүн-Тайга

Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилери Май 1-ниң байырлалын улуг патриотчу көдүрлүүшкүннүг, чаңгыс кижи дег уткуп, шуптузу бир демниг демонстрацияже үнген.

Эртенгиниң 10 шакта Мугур-Аксы суурнуң ажыл-ишчилери Ада-чурттуң Улуг дайынынга киришкен маадырларынга «Кым-даа, чүү-даа уттундурбаан» деп турасктаалының чанынга чыглып келген. Индирде районнуң удуртукчулары, күш-ажылдың хоочуннары, социалистиг чарыштың тиилекчилери. «Малчын» колхозтуң колхозчулары, райпо коллективи, сеңтелге-тудуг участогунуң ажылчыннары болгаш хөй-хөй организацияларның коллективтери эргип, частың байырлалын уткуп, маадырлыг ажыл-херектерге белеңин илереткен.

Байырлыг чыскаалдың киржикчилеринге СЭКП райкомунуң бирги секретары О. Н-С. Шагдыр-оол чүве чугаалаан. Ол 1976 чылдың бирги кварталында Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилериниң чедип алган чедиишкиннерин демдеглеп, мурнакчыларга деңнежиринче кыйгырган.

Мөңгүн-Тайга районнуң малчыннары бо чылдың эрткен айларында 100 баш хойга онааштыр 85 хураганы алган, амгы үеде хой оолдаашкынын үргүлчүлеп турарын О. Н-С. Шагдыр-оол чугаалаан.

Байырлыг чыскаалдың сөөлүнде спортчу оюн-бүрүг хевирлеринге маргылдаалар болган.

КЫЗЫЛ. Чыскаалчыларның байырлалдыг колонналары.

ЭСТАФЕТАНЫ УЛАМЧЫЛААР

«Коммунизмче орук» колхозта партия организациязының удуртулгазы-биле комсомол комитеди аныяктарны күш-ажылче хаара тудар, оларны мораль талазы-биле быжыг туруштуг, сагыш-сеткил талазы-биле байлак коммунизмниң төлептиг тургузукчулары кылдыр кижизидер дээш улуг ажылды чорудуп турар. Ылангыя оларны хой ажылынче хаара тударынче улуг кичээнгей салдынган. Амгы үеде колхозта 28 хойжу коданнар бар. 43 аныяктар хойжулап, 37 кижи сакманщиктеп турар.

Эрткен чылгы школа доозукчуларындан 3 кижи улуг хойжу, 7 комсомолчу дузалакчы кадарчы болуп ажылдап турар. Комсомолчу Толя Ишкин Балгазынның профтехучилищезиниң механизастаттынган хойжу салбырын дооскаш, хойжунуң чымыштыг ажыл-ижин төлептиг эгелээн. Аныяк хойжулар Тамара Калиндиви, Тамара Шойжун, Рита Сереэдар олар хоочуннардан доктаамал арга-сүмени ап, оларның байлак дуржулгазын өөренип турарлар.

Хойжу бригадаларның бригадирлери шупту тускай эртемниг аныяк зоотехниктер. Бригадирлер Борис Нурзат, Яндак Даваа-Самбуу, Хуужан Шимелей болгаш өскелер-даа ажыл-ижинге кызымак, хөй-нийти ажылының идепкейлиг киржикчилери.

Колхоз ниитизи-биле 7094 хураганны бо хүннерде онча-менди камгалап алган. Комсомолчу-аныяктарның № 4 хойжу бригадазы 2278 хураганны алгаш, чарыштың мурнуку одуруунда чорup турар. Аныяктар бригадазы 100 хойдан 90 хураганны, тус черниң бир баш хойдан 2,1 кг дүктү алыр дээн социалистиг хүлээлгезин күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Аныяк сакманщиктер база шудургу ажылдап турар. Комсомолчулар Клара Чесе, Света Дойзумаа, Света Таңгыт тус-тузунда 115—120 хураганнарны онча-менди доруктуруп турарлар.

Шериг назыны чедип турар оолдарны чолаачыларда чүдүрүкчү-дузалакчылар кылдыр кошканы — комсомол бөлүүнүң удуртукчузу Нина Соруктугнуң тывынгыр ажылы. Чолаачы мергежилге өөреринге оларга ол идиг болур болгай.

Колхоз баштаар чери (даргазы М. Дүгер), клуб чөвүлели (эргелекчизи Н. Сундуй) аныяктарның идей-политиктиг кижизидилгезинче кичээнгейни салбышаан, оларны хостуг шагын таарымчалыг эрттирерзин дээш болур-чогуур хемчеглерни ап турар. Эрзинде милиция, прокуратура черлери-биле кады организастап эрттирген «Хоойлу-дүрүм дугайында» деп кежээ солун болган. Колхозтуң ажыл-ишчилери арга-дуржулга солчуп, солун концерттиг «Чаа орук» колхозче аалдап чорааннар. Ол ужуражылганың ажыл-агыйларның кайызынга-даа ажыктыг болган.

Аныяктарны күш-ажылга чаңчыктырары, сонуургалын улгаттырары, мораль болгаш политика талазы-биле чепсеглээри, боттарының келир үеде төлептиг салгалын кижизидери ажыл-иштиң бүгү адырларында хоочуннарның хүлээлгези дээрзин олар ыяк билирлер.

Б. ОНДАР.

КОММУНИСТЕРНИҢ БЕДИК ИДЕПКЕЙИ

«Большевик» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы Чөөн-Хемчик районда дээре ажылдыг коллективтерниң бирээзи. СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш ооң ишчилери партия эге организациязының удуртулгазы-биле бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Фермада күш-ажылды багай эвес организастаан. Ажыл-ишчилерин кижизидеринге, коллективтиң ажылын башкарарынга коммунистерниң авангардчы ролю бедээн.

Ферманың ажыл-ижинге хамаарышкан кандыг-даа айтырыг коммунистерниң киржилгези чокка шиитпирлеттинмес. Бо чылын партия хуралдарынга кыштаглаашкынның байдалы база сүт саалдазын көвүдедири, коммунистерниң ажылга харысалгазын бедидери, социалистиг чарыштың түңнелдери болгаш өске-даа айтырыгларны чугаалашкан. Партия организациязы коммунистерниң шүгүмчүлелдиг саналдарынга дүүштүр партийжи-политиктиг, организастыг ажылды экижидипшаан, социалистиг чарышты дээштиг организастап турар. Хуралдарга чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле шиитпирлерниң күүселдезин информастап турар.

Онгу беш чылдың баштайгы чылында саар инектерниң ажаалда-тежээлдезин экижитпишаан, эртемниң чедишкиниң, мурнакчы дуржулганы ажыл-ишке шиңгээдирин чедип алыр сорулгаңы салган. Аңаа үндезилээш ферма 400 тонна сүттү бүдүрерин, 330 тоннаны күрүнеге садарын, бир инектен-не 1900 кг сүттү саарын, ниитиниң малынга быжыг чем баазазын тургузарын хүлээнген. «Чыраа-Бажы» совхозтуң Шык-Бажы сүт-бараан фермазын чарышка ол коллектив кыйгырган. Беш чылдың күш-ажылчы ээлчээнге киргеш, саанчылар коллективи 1976 чылда салган сорулгазын эрестиг күүседиринче күштүг мөөңнээн. Эрткен кыштың берге үржуктарын шудургу ашпышаан, бирги кварталда сүт бүдүрер планын 150 хуу, ону күрүнеге садарын — 153,3 хуу күүседип, пландан ажыр 240 центнер сүттү бүдүрген болгаш саткан. Апрельдиң бирги чартыынга чедир 815 центнер сүттү күрүнеге садып, совхозтуң чартык чылда күрүнеге сүт садар онаалдазының 60,8 хуузун күүседирин хандырган.

Малдың ажаалга, чемгерилгезин таарымчалыг болдурарынга, сүт саалдазын элбедиринге, ферма ажылчыннарының амыдырал байдалын экижидеринге партия организациязы хөй-нийти организацияларынга даянып, оларны идепкейлиг киириштирип турар. Профэвилел организациязы, херээженнер чөвүлели, улусчу контроль бөлүү, улусчу дружина штавы ында ажылдап турар. Бо чылын фермада дөрт комсомолчу кирген, оларның үжү саанчылай берген.

Саанчы коллективтиң ажыл-ижин экижидер, ооң алдарын бедидер дээш сагыш салып, сүт продукциязының элбекшили, шынары, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары дээш демиселге коммунистер мурнуку одуругда чорup турар. М. Мөңге, И. Анай, К. Таан, К. Бакаан, О. Анай, Т. Куулар болгаш өске-даа коммунистер чарыштың мурнакчылары.

Социалистиг чарыштың бирги квартал түңнелинде элээн каш мурнакчылар илерээн. Чижээ, И. Анай, К. Таан, Д. Моңгуш олар сүт саарының квартал онаалдаларын 101—105 хуу күүсеткен. Ол ышкаш А. Ондар 63 бызааны, М. Люндуп 60 молдурганы эки ажаап, ажыл-ишке шудургу чорууп көргүзүп турар. Кадарчылар М. Мөңге, М. Шериг-оол, К. Сандак, кормоцехте Т. Куулар олар база-ла эки ажылдап турар.

Партия эге организациязының секретарынга Ш. Моңгуш соңгуткандан бээр үр болбаан. Күш-ажылчы коллективте бүгү ажыл-херекти башкарарынга, социалистиг чарышты удуртурунга, коммунистерниң авангардчы ролюн бедидеринге, партияның политиказын ажыл-ишчилерге тайылбырлаарынга, саанчыларның политиктиг билиин база мергежилин бедидеринге парторганизацияның башкарыкчы ролю бедээн. Коммунист бүрүзү партийжи даалгалыг. Чижээ, К. Таан уруглардың өөредилге-кижизидилгезиниң талазы-биле ажылды харылап, башкылар коллективи-биле харылзаалыг ажылдап турар. М. Мөңге улусчу дружинаның ажылын удуртуп, график ёзугаар дежурныйлаашкынны организастап турар. К. Чылбак кызыл-булуңну эргелекчилевишаан, көскү агитация ажылын харылаар. К. Бакаан, Т. Куулар, К. Кара-кыс, И. Анай оларның болгаш өске-даа коммунистерниң партийжи даалгаларны күүседип турары багай эвес. Хана солуңга (редактору К. Бакаан) коллективтиң амыдыралын доктаамал чырыдып, шүгүмчүлелдиг материалдарның дээштиин чедип алырынче кичээнгейни күштелдирген. Көргүзүг. Хүндүлел самбыраларынга ажыл-иштиң чурагайларын, мурнакчыларның ажыл-херээн ай, квартал санында көргүзүп турар.

Ферманың ажылында четпестер база бар. Чамдык ийи-чаңгыс кижилерниң чалгаа чоруундан малдың ажаалдазын баксырадыр таварылгалар бар. Эрткен чылын инектерни тарып боозадырын орайтатканындан оларның төрүүрү бо чылын элээн орайтаан. Сүттүң шынары чавыс. Коммунистиг күш-ажыл школазының өөредилгези пропагандист чогундан ара соксаан. Ону парткомнуң талазындан эскерип көөр ужурлуг. А. Ондар, А. Моңгуш ышкаш чамдык саанчылар чурум үрээп, ажылын каап турган. Чамдык кижилерниң талазындан сагылга-чурум үрээр, арагалаар таварылгалар бар.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫ: шупту белен

Кезек-кезек хадыларлыг болгаш шарлааннарлыг бүүрелчин даглар аразында каш бажың — Кызыл районда «Шамбалыг» совхозтуң № 1 хову-трактор бригадазының турлаа ол. Хавак баарында чыскаап каан тракторлар болгаш көдээ ажыл-агыйның кожут машиналары, оларның ындында шанда, ооргаландыр-ооргалап дыр оваалап каан үрезиннер, салгынга киискээн тук болгаш ында-мында лозуннар часкы тарылгага белеткелдиң эң дээди чадазынга четкенин херечилеп тур.

Комсомолчу-аныяктарның бо бригадазы, шынап-ла, үрезин чаштырылгазынга шуут белен болду. Ол дугайын ооң бригадири Моңгуш Маадыр-оол чугаалап ор:

— 3207 гектар черниң шыгын он агрегат-биле сес-ле хүн дургузунда базырып доозуптувус. А бир эвес шөлдер шупту эрий берген турган болза, оон-даа эвээш үеде доозуп болур турган бис.

Бригаданың турлаанга чырык имирде келдивис. Механизаторларның чамдыызы даштын бөмбүк көдүрүшкеп, бир каш кижи удуур өрээлде шыдыраалаап, оон өскелери кызыл-булуңда телевизор көрген орлар. Бо хамык техника эвес болза, мындыг байдал хоорай азы дыштанылга черин сагындырар болду. Ылангыя кызыл-булуңну каастап кааны дыштанылга бажыңнарының павильоннары-ла! Ханаларын будааш угулзалап каап. СЭКП-ниң XXV съездиниң материалдарының дугайында болгаш механизаторларга булуңнар, социалистиг чарыштың негелделери, бригаданың шөлдериниң чуруу, кыйгырыглар кижиниң сеткил-сагышын көдүрүп кээр. А бир азыгда шаңналдар. ВЛКСМ райкомунуң болгаш совхозтуң хову-трактор бригадаларының аразынга шилчиир Кызыл туктары, ВЛКСМ Топ Комитединиң 1974—1975 чылдарда тывыскан вымпелдери. Механизаторлар часкы чер андарылгазын апрельдиң үжелде доозар дээш, Май мурнунуң социалистиг чарыжын калбарткан болду. Ол ышкаш тараа хоранннаарын база-ла ол хүн доозар бис дээрзин ында ажылдап турар «Ондар Надя мецэ бүзүретти.

Эртенинде көдээ ажыл-агый машиналары турар шөлде улуска келдивис. Тракторист Владимир Ооржак, ооң сеялщиктери Роза Моңгуш, Борис Хертек олар сеялканы тракторга кожуп, шенээн тураар. Мында база-ла чаштырылгага белеткелдиң дооступ турары илдең болду. Байырлалды олар ынчаар уткаан. Ам үш-дөрт хонуктан үрезин чаштырылгазы эгелээр.

Ч. КАРА-КҮСКЕ.

ЧУРУКТА: чер андарылгазынче үнүп турар механизаторлар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ТИИЛЕКЧИ

Кызыл районнуң «Шамбалыг» совхозунуң № 2 хову-трактор бригадазының механизаторлары техниканы бүрүн септеп, часкы хову ажылдарынга шынарлыг белеткенгенинден шык базырыышкынын 7 ажыл хүнүнде кылып дооскан. Олар бригадалар аразының Май 1 мурнунда калбарган социалистиг чарыжынга тиилекчи болганнары ол.

Бригаданың механизаторлары Сат Эрес-оол, Ондар Оттук-оол, Мөңге Сат олар хүн нормазын 130—150 хуу күүседип, тиилекчи бригаданың мурнакчылары болганнар.

Д. ДОКУР-ООЛ,
тракторист.

КВАРТАЛДЫЫН САЙГАРГАН

Онгу беш чылдың баштайгы чылының бирги кварталы доозулган. Бүдүрүлге, күш-ажылчы коллектив, министерство болгаш албан, организация бүрүзү онгу беш чылды канчаар эгелээнин, СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлеринге дүүштүр ажыл-херекти кандыг арга-биле улам эки тургусса экил дээрзиниң дугайында тодаргай чугаалажып, ханы анализти кылып турар. Ындыг чугаа Тыва АССР-ниң Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунуң коллективиниң ээлчегелиг хуралынга болган. Аңаа илеткел кылган республиканың чоннуң амыдырал-хандырылга министри эш С. К. Булиның болгаш санал берген эштер ажылда чамдык эки талаларны демдеглевишаан, кол кичээнгейни чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже угландырган.

Бо чылдың бирги кварталында министерствога хамаарыжып турар бүдүрүлгелер чонга ачы-дуза чедирериниң планын 105,5 хуу күүсеткен. Пландан ажыр 26,5 муң рубльдиң ачы-дузазын чедирген. Эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, ачы-дуза чедирери 14 хуу көвүдээн. Бо кварталда Туранда чоннуң амыдырал хандырылга комбинадының, министерствонуң тудуг-септелге эргелелиниң коллективтери шалыпчы ажылдаан болгаш социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнар. Ынчангаш Туранның амыдырал хандырылга комбинадынга ол министерствонуң болгаш чурт үлетпүрүнүң база коммунал-амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң шилчиир Кызыл тугун, 400 рубльдиң акша шаңналын, септелге-тудуг эргелелиниң коллективинге 300 рубльдиң акша шаңналын тывыскан. Ол ышкаш хүлээлге күүседиринге хууда чагыглар-биле хеп даарар ателье, Бай-Хаактың, Тожунуң, Бай-Тайганың амыдырал хандырылга комбинаттары, телеателье коллективтери эки ажылдааның демдеглээн.

Ынчалзажок министерствонуң чамдык бүдүрүлгелери онгу беш чылдың баштайгы кварталында боттарының бар аргаларын болгаш курлавырларын багай ажыглап, планныг онаалдаларны күүсетпээнин ол-ла хуралга улуг четпес деп айыткан. Ылангыя Сарыг-Септиң, Чадааналың, Хову-Аксының чоннуң амыдырал хандырылга комбинаттары ук кварталда бүдүрүлге онаалдаларының планныг көргүзүглериниң планын күүсетпээн.

Министерствонуң хуралынга күш-ажылчы коллектив бүрүзүнге социалистиг чарышты калбак нептереңдиг, дээштиг кылдыр организастап тургаш, планныг онаалдаларны ыяпла күүседиринче, чонга ачы-дуза чедирериниң культуразын бедидип, ажылдың шынарын экижидериниң чугулазынче кичээнгейни угландырган.

Р. ДОЛЗАТМАА.

КӨДЭЭ ТУДУГЛАРДА

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРНИ АЛГАН

Таңды районда № 585 КМК-ның хөй кижи составтыг коллективи партияның XXV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар сорулганы салып, бо чылдың планныг онаалдаларын декабрь 25-те күүседир деп бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Бо чылын 3308 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглалга киирбишаан, 12 улуг тудугну доозар.

Бо хүннерде Николай Кудымовтуң, Василий Балдинниң, Иван Силиниң болгаш өскелерниң-даа бригадалары шылгарап турар.

С. ТУШКОВ.

* * *

БЕЛЕТКЕП ТУРАР

Эрзинниң «Коммунизмче орук» колхозунуң Чооду Эртинеге удурткан тудугжулар бригадазы 4 чуртталга бажыңын, 2 инек болгаш 1 бызаа, 4 хураган кажааларын туткан. Оон аңгыда ук бригаданың коллективи Төрелчи деп черге 600 кубометр дилиг материалдарын, 300 электри чагыларын, 1534 кубометр токпакты белеткээн. Тудугжулар Хупапай Иргит, Севээн-оол Чигжит, Савгаа Сүрүң олар хүн нормазын 120 хуу күүседип турар.

Олар бо хүннерде Аржааныг деп черде мапзыларны, дилиг материалдарын белеткеп эгелээн.

О. БОТТУГ-ООЛ.

* * *

МАЙДА ДООЗАР

«Тыва көдээ тудуг» трестиң № 586 механизастаттынган колонназының Кертикей Кызыл-оолга удурткан тудугжу бригадазы Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң Кызыл-Даг салбырында чаа клубтуң тудуун доозар четкен. Ооң ханалары салдынган, кудук бажыңы туттунган. Ам чүгле клубтуң крышазын болгаш иштики шеверлел ажылдарын кылыры арткан. Майда чаа клуб ажыглалга кирер деп тудугжулар С. Сапаа, Д. Доржу, У. Үйнукпан олар чугаалап турарлар.

Ч. ТОВАРИШТАЙ.

* * *

МУРНАКЧЫ ЗВЕНО

Улуг-Хемниң «Ак-Туруг» совхозунуң Ак-Туруг салбырынга 5 чыл бурунгаар чаа кажаалар, бажыңнар тудар тускай звено тургустунган. Ынчап-ла ону хоочун тудугжу Сундак Карбы удуртуп эгелээн.

Сес кижи составтыг ол звено чылдың-на чаа-чаа кажааларны тудуп, хөй-хөй чуртталга бажыңнарын ажыглалга киирип, эрги кыштагларны септеп келген. А онгу беш чылдың баштайгы чылының бирги кварталында бир хой кажаазын туткан. Ак-Хем деп черге 300 баш хой кирер чаа кажааны тудары-биле тудуг материалдарын белеткеп ап турарлар.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ХОЙЖУ МАСТЕР

Эрзинде «Коммунизмче орук» колхозта мал ажылының талазы-биле II класстың мастери Содунам Бора-Хөө бо чылын чүс баш хойдан 103 хураганны алган.

ЧУРУКТА: Содунам Бора-Хөө.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

Чылгы малды өстүрер

ЭКИ АЪТКА ЭЭ ХӨЙ

Улустуң сагыш-сеткилинден тургустунган өлүм чок тоолдарында болгаш ие Төрээн чурт дээш маадырлыг демиселдеринде, ол ышкаш дарлакчылар-биле демиселдеринде эрес-дидим маадырларның кайгамчыктыг тиилелгелериниң кол даяныр күжү аът болуп турганы чоннуң чылгы малга ынак чораанының тодаргай херечилеп турар.

Шаандагы Тывага байыр-наадым болгаш шагаа-дой болганда, экер эрлерниң хүрежи-биле кады чыраа-саяк, челер-маңнаар аъттарның чарыжын эрттирип турганы дээрге, аът спортунуң янзы-бүрү угланыышкынның сайзырадып турганы ол.

Чеди-сес чыл бурунгаар бистиң «Улуг-Хая» совхозка республиканың малчыннар Наадымының алды дакпыр чемпиону Салгын-Хоор, дөрт удаа ийиги черни алган Чүгүрүк-Кула болгаш өске-даа эки аъттар турган чүве. Ам ол аъттарны колдуунда-ла алыскак-чискек, мангысталчак кижилер оорлап, орнап-солуп каапкан. Ам совхозтуң Арыг-Бажы салбырында эки аъттар база бар, ынчалза-даа эвээш, оларның ажаалда-хайгааралының багайындан ооргалары ойбак, холдары аскак, чарыштырар хамаан чок, маңнаан инек дозуп албас боор турар.

Чылгы малды өстүрүп, оларны эки ажаап тургаш, шанактергеге өөредип аарга, машина-техникага-даа камналгалыг болур, агрономнар, зоотехниктер, бригадирлер, учётчиктер ону эки ажыглаар болза, кижи четпес малчын аалы азы тараа шөлү турбас. Байыр-наадымнарга чүгүрүк аъттар чарыжындан аңгыда, челер, саяктаар аъттарның маргылдаазын чүге эрттирип болбазыл? Чоннуң бир ырызында өткүт-ле айыткан ийик:

Черивисте, чуртувуста,
Чечек-даа бар, чемиш-даа бар.

Черге дегбес салгын ышкаш,
Челер, маңнаар аъттар-даа бар.

А. ТУГАРЖАП.

АРТЫК ЭВЕС

Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхозка сөөлгү беш чылда чылгы мал өзүлде чок боор арткан. Ооң кол чылдагааны — чылгыны эвээш продуктулуг малга санап, ооң ажыын херекке албаанында.

Чылгыны каш-каш арт-сыннарны, хем-сугну кежир хөлге кылып, тараа тарып, чүдүрүп-даа ажыглаар чораан тыва улуска ам кээп, ону херекке албайн турары хомуданчыг. Ажыл билир аъттарны чүгле малчыннарда быжыглаан, а колхозта чылгы малдың бажы эвээш эвес-даа болза, оларның хөй нуруузу эмдик хевээр.

Ажылга, аян-чорукка ажыглап чораан чылгы мал ам кээп, колхоз, совхозтарда ажык чок апарганы частырыг-дыр. Республиканың кадыр-берт сыннарынга, делгем одар-белчиирлеринге эң-не бүдүмчелиг транспорт аът боор турар болгаш болур-даа ужурлуг. Республикага чылгы бажын өстүрбейн турары канчап-даа таарышпас. Дүгүн кыргывас, сүдүн сагбас эвес, оон чел, кудурууда-даа, белериниң сөдү-даа ажыктыг. Алдаржаан хымысты-даа ажыглап, бүдүрзе кандыг боор.

Даглар эдээнде, тейлерде, техника ажыглаары берге черлерде сигенни хол кадыыры-биле кескеш, ону бөлдүрерин, хөпээннээш, сөөртүрүн аът күжү-биле кылып болур. Эвээш чарыгдал үндүрүп, малды эки семиртир ыраккы одарларже көжерде бистиң малчыннарывыс машина четкен черге-ле дүжүртүп алгаш, чайлагдай бээр. А аътты ажыглаар болза, оон-даа ырадыр көжүп болур болгай.

Бистиң колхозтуң тускай эртемниглери малчыннар кезиирде чычак олуттуг чычаан хереглээр-дир, а специалист бүрүзүнүң негелдезин хандырарынга чеже машина, кыварчаар материал херек апаарын санап көрзе? Кышкы үеде берге харын, а чамдык ийи-үш кижи олурар шанактарны чылдыр дерээш, чүге чорup болбазыл?

Кайда-даа ажылдавайн турар, өскениң күжү-биле амыдыракчаар ийи-чангыс кижилер колхоз аъттарын мунуп алгаш, аалдар кезип арагалап шавар, оон кедерезе аскым бар дээш чалчыыр, ниитиниң-даа, кижилерниң хууда-даа аъттарын оорлап самчыгдаар чүүлдер бар, оларны хөй-нийтиниң хайгааралынга алыр үе келген. Херек кырында малчыннар мунар эки аъттар чедишпес.

Каш-ла чыл бурунгаар колхозтуң ажылдакчылары аът мунуп, аал, ферма кезип, ажыл-агыйны база багай эвес чорудуп турган. Амгы үеде Баян-Таланың девискээри херлип, шөйлүп, алгый-даа бербээн, биеэги-ле хевээр арткан чүве болганда аъттың күжүн ажыглаары артык эвес.

С. ООРЖАК.

«Шынның» материалдарының изи-биле

АЖЫГЛАЛГА КИИРЕР

Апрель 7-ниң номеринге «Черниң кежиин четтирер дизе» деп эгениң адаанга чер-черде арык, бугаларны четче ажыглавайн турарын бижээн бөлүк чагаалар парлаттынган. «Ак-Туруг» совхозтуң Улуг-Ховуда тараа шөлү суггаттыг турбуже ында буганы ажыглавайн турарын илереткен К. Комбуунуң чагаазы база ында кирген.

Улуг-Хем райкүүскомунуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги В. Хангаевтиң редакцияга дыңнатканы:

Четпестерни илередип, авторнуң шүгүмчүлеп турары чөптүг. Районнуң суггарылга чери-биле совхозтуң дирекциязы амгы үеде ук бугага ажылдаар кижилерни болгаш механизмни тускайлаан. Олар буганың чамдык черлерин ханыладып, аштаалгазын кылган.

Ук буганың таварып эртер тараа шөлдерин ам суггарып эгелээр.

ДЭЭШТИГ КЫЛДЫР АЖЫЛДААР

Кем-херек үүлгедир чоруктарга удур Кызыл хоорайның профилактиктиг төвүнүң ээлчеглиг хуралы болган. Аңаа автосептелге заводунуң директору эш Самойленконуң, автошкола директору эш Антоновтуң ол коллективтерде ниитиниң корум-чурумунуң байдалының болгаш ону быжыглаарының талазы-биле баш удур ап турар хемчеглериниң дугайында дыңнадыгларын чугаалашкан.

Автосептелге заводу найысылалда хоочун болгаш найыралдыг коллективтерниң бирээзи. Ында 180 ажыг кижи ажылдап турар. Бүдүрүлге планнары эки күүсеттинип турар. Администрация болгаш хөй-нийти организациялары кижизидилге ажылының эки планын тургускан, оларның элээн хөйү эки күүсеттинип турар. Көскү агитацияны үлегерлиг тургускан, хана парлалгазы доктаамал үнүп турар. Бот-тывынгыр уран чүүл доктаамал ажылдап келген. Улусчу дружина, эш хуу суду, дагдыныкчылар, профилактика чөвүлели ажылдап турар. Бо бүгүнүң түңнелинде коллективте күш-ажылдың сагылга-чуруму экижээн, ниитиниң корум-чурумун хажыдар, арагалаар чоруктар элээн кызырылган.

Ынчалзажок заводта кижизидилге ажылы ниити байдалдыг боор турарындан оон дээштиг чогуур түңнелди бербейн турар. Күш-ажылдың болгаш хөй-нийтиниң сагылга-чурумун үрээр чоруктар бар. Чыл эгезинден бээр хөй кижилер административ хемчеглер алдырган, 8 кижи ээриктер сергедир черге кирген, янзы-бүрү чылдагааннардан ажылга 312 кижи-хүнү үзүлген, кижилерниң ажылдан үнер, кирер чоруу хөй.

Бо бүгүнүң кол чылдагааны болза тус-тус кижилер-биле тодаргай ажылдың четпезинде. Коллективте берге байдалдыг өг-бүлелерниң, кижизидери берге уругларның, арагага сундулугларының учёду кылдынмаан, олар-биле тус-тузунда ажыл чорудтунмаан. Бо хевирлиг ажылдар чүгле кандыг-бир чүве болганда, болган фактының изи-биле чорудтунуп турар. Үстүнде четпестерни дарый чайлаткаш, коллективке үлегерлиг корум-чурумну тургузарын профилактика төвү заводтуң удуртулгазынга сүмелээн.

Автошколаның дирекциязы, хөй-нийти организациялары, коллектив кежигүннериниң чер-черде ажылдап турарынга, сургуулдарның түр үеде турарынга болгаш оран-бажын чедишпезинге сылдап алгаш, кижизидилге ажылын сулараткан, кем-херек үүлгедир, арагалаар чоруктарга удур хемчег албайн турарын хурал буруушааган. Коллективке кижизидилге ажылын экижидер хемчеглерни алырын школа директорундан негээн.

Шүлүк кыдыраажындан

БЕЛЭЭВИС

Дайылдажып аъттенмайн,
Тайбын ишти камгалаар дээш,
Чоруптарым кыры турда,
Чоргаарланып үдеп келдиң.
Холдарымны дыңзыг туткаш,
Хомудал чок чагыың бердиң:
— Өөренир мен. Кадык чор — дээш,
Өңгүр кызыл чечээң сундуң
Баалыкты ашкыжемче
Бажың дүгү хатка чалгып,
Хөлбеңнедир аржыыл чайып
Хөглүг ыраам артып калдың...
Хүлээлгемден чанып келдим.
Күзелдивис боттангап-дыр.
Эртем дооскан — башкы-дыр сен,
Эрес танкист — тракторист мен.
Бичиилерни — салгакчыны
Билиг-биле чепсеглээр сен —
Өскен чуртка. партиявыска
Өөтээ турбас белээн болур.
Таваа шолуп өөрум-биле
Ладаазынай аңдаржыр
Четчип бышкан эбек дужут
Чедиишкиним — белээм болур.

К. КОҢГАР-ООЛ.

ДОПШУЛУУРУМ

Кожа-хелбээ өңнүктерим
Мактап чанар допшулуурум.
Кожамыктап ойнап-ойнап,
Мага ханмас допшулуурум.
Чараш кыстың чүрекейин
Чаңнап алыр допшулуурум.
Чалыы эрниң ынакшылын
Чарып алыр допшулуурум.
Хөөмей-сыгыт сала берген
Хөөнүн этпес допшулуурум.
Хөглүг-баштак самнай берген
Хөңнүм калбас допшулуурум.

О. СУВАКПИТ.

АВАМ ЫРЫ

Эргеледиг,
Эриг баарлыг күжүр авам.
Эннээреддиг,
Эргим ыры мындыг ийик:
Өпей-өпей, өпеяжыым,
Өөрүшкүм сен, өпеяжыым.
Шара чашты.
Эмиидиве чыыра тудуп,
Чассыдып каап,
Эргеледип ырлап орар:
Өпей-өпей, өпеяжыым,
Өлчей-кежиим, өпейяажыым.
Хензиг оглун,
Хере тепип, давыдып каап,
Далаш чокка,
Таалап тудуп, ырлап орар:
Упа-упай, упаяжыым,
Угум уктаар, упаяжыым.
Авам ыры —
Ыяңгылыг, хоюг ийик.
Ашак бодум
Ында-хаая сактып кээр мен:
Өпей-өпей, өпеяжыым,
Өзүп кээр сен, өпеяжыым.

С. СОСКАЛДАЙ.

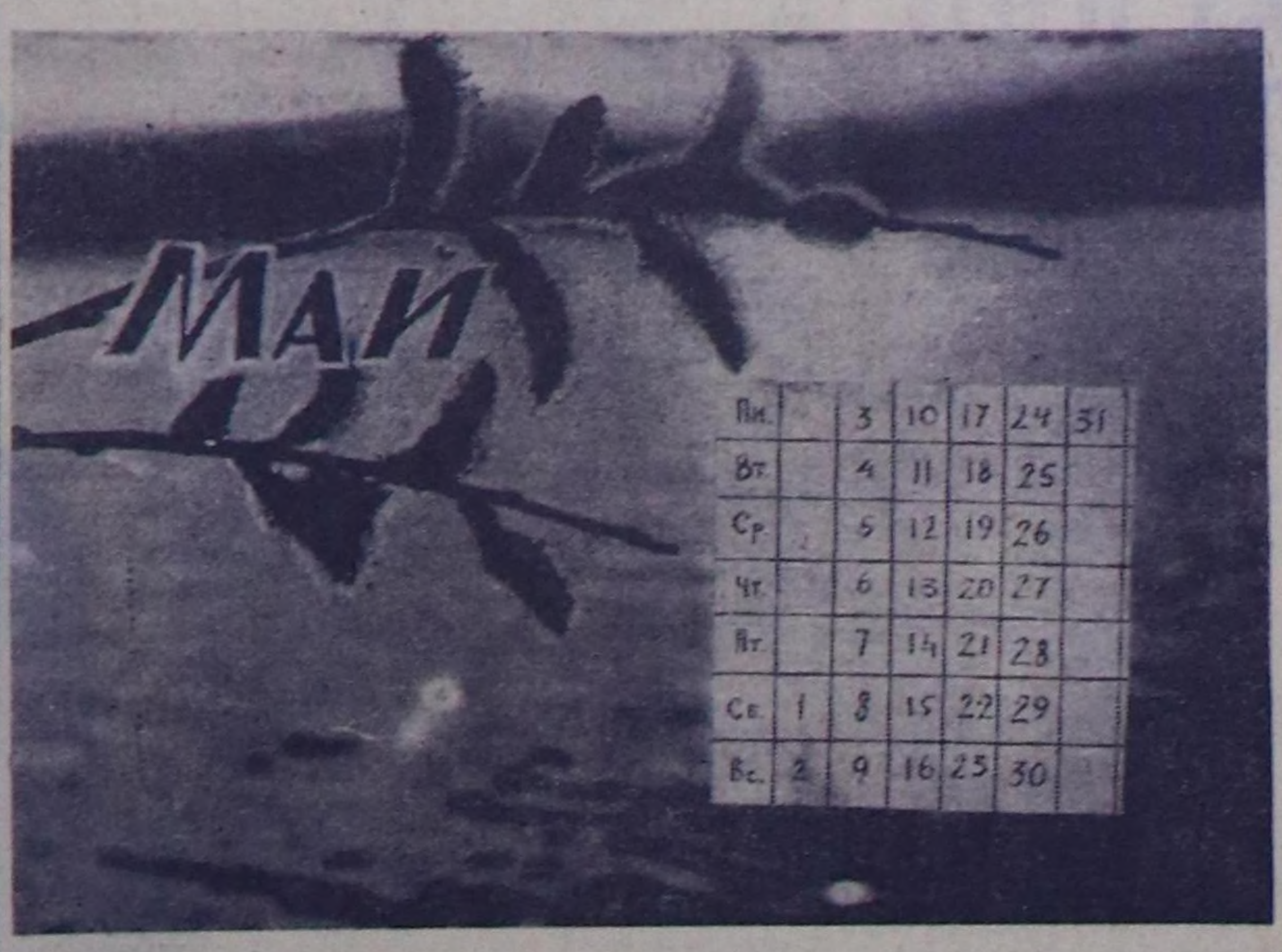

Тураскаалдыг, демдеглелдиг хүннер

2—Болгарияга национал-хосталгалыг болгаш антифашистиг тура халыышкынының оскуп үнгениинден (1876) бээр 100 чылы.

5—парлалга болгаш Карл-Маркстың төрүттүнген хүнү.

6—Совет физик-химик А. Н. Теренинниң төрүттүнгениинден бээр 80 чылы.

7—радио хүнү болгаш совет математик П. С. Александровтуң төрүттүнгениинден бээр 80 чылы.

8—Румынияның Коммунистиг партиязының тургустунгала 55 чыл болган оюу.

9—Тиилелге хүнү.

14—Чехословакияның Коммунистиг партиязының тургустунга-ла 55 чыл болган оюу.

21—Совет кинорежиссёр С. А. Герасимовтуң (1906) төрүттүнгениинден бээр 70 чыл болганы.

24—Совет хирург А. А. Вишневскийниң төрүттүнгениинден бээр 70 чыл болганы.

25—Африканың хосталга хүнү.

28—Кызыгааржының хүнү.

29—РКП (б)-ниң X Бүгү-россия конференциязының ажыттынганындан (1921) бээр 55 чыл болганы.

30—Химиктер хүнү.

31—Канаданың Коммунистиг партиязының тургустунганындан бээр 55 чыл болганы.

ХҮН БОЛГАШ ЧАЪС-ЧАЙЫК

ССРЭ-ниң Европа кезээниң соңгу районнарынга аңгы-аңгы үелерде агаарның температуразы 10—15 градус чылыг болур. Ынчалза-даа Арктикадан соок хат хадыыр болгаш, дүне сооксумаар, а хүндүс— 3—8 градус чылыг болур. Чамдык черлерге хар-даа, өскезинге чаъс-даа чагтылаар. Европаның ортаакы кезээнге ындыг хүннер хөй болгулаар, термометр хаая эвес 20—25 градус чылыгны көргүскүлээр. Ынчалза-даа Европаның ол-ла кезээнге доңаттаар, хүндүс агаарның температуразы 20—25 градус чеде бээр. Европаның мурнуу кезээнге чылыг хүннер болгулаар болгаш чурттакчыларны өөртүр.

Чурттуң курорттарынга агаар кандыг болурул? Майның бирги чартыында Кавказтың Кара далай болгаш Крымның мурнуу эриктеринге бичии булуттарлыг, курагаг агаар болур. Өске арткан үелерде өскерлип турар булуттарлыг, чамдык үелерде чаъс чаар болгаш диңмирээшкин-даа болгулаар. Термометр дүне 10—15, а хүндүс—20—25 градус чылыгны көргүскүлээр. Ындыг-даа болза, дүнелерниң хөй кезиинде сериин, сооксумаар болгулаар.

Соңгу Кавказтың курорттарынга айның бирги болгаш ийиги чартыында чаъс чагбас, агаарның температуразы дүне 10—15, хүндүс —25—30 градус чылыг.

Казахстанның соңгу, Сибирьниң барыын талакы болгаш Уралдың чер ажыл-агыйлыг районнарынга агаар-бойдустуң байдалы кандыг болурул?

Соңгу болгаш Мурнуу Уралга майда изиг боор болгаш норма-чижээнден 2—3 градус бедик чылыг болур. Казахстанның соңгу ажыл-агыйлыг районнарынга агаарның температуразы 25—30 градус чылыг боор. Ындыг-даа болза хөй кезиинде сооксумаар болгулаар, хүндүс 12—17 градус, а ол-ла өйде дүне соок дүшкүлээри магат чок. Чаъс өй-тавында чагтылаар.

Майда Ыраккы Чөөн чукке болгаш Чөөн Сибирьге агаар кандыг болурул?

Арктиканың эрик чоогунуң районнарынга дүне 18—23 градус соок боор болгаш хар-даа чагтылаар. Айның төнчүзүнде агаарның температуразы 5—10, а Якут АССР-ге 15—20 градус чылыг болгулаар.

Байкал-Амур магистралының тавартында агаарның байдалы барык үргүлчү өскерлип турар. Чамдык дүнелерде соок-даа дүшкүлээр, хүндүс 5 градус чылыг болгулаар болгаш хар-даа чаары магат чок.

Приморьеге чаъс-чайык-даа, чаңнык-диңмит-даа болгулаар. Камчаткага болгаш Сахалинге хүндүс сериин, дүне сооксумаар боор магат чок, а хүндүс 5—10 градус чылыг боор. Ол-ла черлерге майның ийиги, үшкү он хонуктарында 15—20 градус чылыг хүннер болур.

Маадырның шаңналын музейде дамчыдып берген

ССРЭ-ниң Чепсентиг Күштериниң Төп музейиниң шылгарал демдектериниң фондузу Совет Эвилелиниң Маадыры М. А. Егоровтуң шаңналдары-биле немешкен, оларны ол музейге мөңге кадагалаары-биле берген.

Үжен бир чыл бурунгаар, Май 1-ниң эртенинде, Рейхстагтың бажыңының недезин каастап турган скульптура бөлүүнге хенертен Тиилелгениң тугу кииский берген. Ол тукту разведчиктер сержант М. Егоров болгаш биче сержант М. Кантария олар кадап киискиткеннер.

Рейхстагты штурмнааның дугайын тоожуп чугаалап турар делгиирлерниң чанынга ол үениң тураскаалдыг хүннериниң дугайында чугаалап турар фото-чуруктар-биле чергелештир бистиң Төрээн чуртувустуң тиилээниң демдеглеп турар Кызыл тукту Берлинниң кырынга киискидип кадаан коммунист-дайынчының орденнерин болгаш медальдарын ам ында немештир делгегилеп кааны ол-дур.

(СЭТА-ның корр.).

„ШЫННЫҢ“ ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май 1-де бистиң республиканың найысылалынга янзы-бүрү спортчу маргылдаалар болуп эрткен.

Оларның бирээзи «Шын» солуннуң шаңналы дээш чыл бүрүде чаңчыл болган эртип турар тыва хүрешке 32 мөгениң хүрежи хүндүскүнүн 2 шакта «Хүреш» стадионга болуп эрткен. Ол солун хүрешти Кызыл хоорайның чурттакчылары болгаш аалчылар улуг сонуургал-биле көргеннер.

Бо маргылдаага республиканың шыырак мөгелери — хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери, «Шын» солуннуң шаңналы дээш моон мурнунда чылдарда болган хүрештерге киржип, ужуурлежип чораан Чадамба Оржак, тыва хүрешке республиканың шыырак мөгелери Валерий Апаптан, Кызыл-оол Лайдып, Кара-Кат Оржак олардан аңгыда өзүп орар аныяк мөгелер база киришкен.

Баштайгы салыглардан эгелээш-ле улуг дуржулгалыг мөгелер янзы-бүрү аваангыр, бүзүрелдиг аргаларны ажыглап тургаш, боттарының удурланыкчыларын чиңги-биле октап ап, көрүкчүлерниң мактадын чаалап ап турганнар.

Дөртку салыг соонда ийи эң шыырак мөгелер Чадамба Оржак биле Кызыл-оол Лайдып олар артып калган. Бо ийи мөгениң хүрежин көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көргеннер. Бо ийи мегениң хүрежинге Лайдып Кызыл-оол удурланыкчызын октааш, шүүлген, а Чадамба Оржак ужуурлешкен. Үшкү, дөртку черлерни Кара-Кат Оржак биле Владимир Биче-оол олар алганнар. Бо дөрт мөгеге «Шын» солуннуң өртектиг белектерин тывыскан.

В. ЧАДАМБА.

ШИИТПИРЛЭЭР ӨЙҮ КЕЛГЕН

«Шын» солуннуң бо чылгы 76-гы дугаарында «Шеверкыстың» булуңунда «Часкы-хүн — чылды чемгерер» деп чүүлдү номчааш, картофель, ногаа культураларын өстүрер, бажың чаны участоктарны чөп ажыглаар талазы-биле эш С. Болдур-оолдуң бодалдарын деткээн чагаалар редакцияга кээп турар. Оон бирээзин мында парладывые.

Мөрен суурнуң мурнуу талазында ээзим эдээнде шөлдүг кажаалааш, аңаа картофель, ногаа аймаап өстүрүп турган. Капустаның, помидорнуң рассадаларын эрте чазын-на бежыннарга хуваай өстүрер, аңаа ылаңгыя суурнуң херээженнери идепкейлиг киржир сонуургалдыг турган. Чемишчидилгени болдунар арга-биле органзастааныңдан, чайгы ажаалдаже кичээнгей салгапындан багай эвес дүжүттү ап турган.

Оон бээр чээрби чыл эрткен. «Мөрен» колхозтуң экономиказы-даа быжыккан, машина-техниказы-даа көвүдээн. тускай эртемниг кадрлар, ылаңгыя агрономнар база четчир апарган. Мындыг турбуже чер ажылынче кичээнгейни кошкатканы, ылаңгыя картофель, ногаа олуртулгазын шуут уттупканы хараадаанчыг.

База бир чижек. Эрзинниң хереглекчилер ниитилели ол үеде база ногаа тарылгалыг турган. Чүгле картофель эвес, олурткан капустазы, помидору, огурези, өске-даа ногаа культуралары Эрзинге таарымчалыг болуп, багай эвес дүжүттү берип турган. Районда эмнелге, уруглар албан черлерин, столоваяларны картофель болгаш ногаа аймаа-биле хандырып турган.

Эш С. Болдур-оолдуң чүүлүнде бижээни Каа-Хемде «Бурунгаар» совхозтуң А. Ф. Астраханцеваның, Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтуң З. Л. Толмачеваның удурткан ногаа бригадаларының байлак дүжүт ап турарын магадааш, бодумнуң районумда амгы байдалга холбаштыр бодалымны илередикседим.

Районнуң экономиказы мал ажылынга үндезилеттинген билдингир. ынчалза-даа эъттиң, сүттүң элбекшили чер ажылындан кол хамааржыр. Ол ышкаш картофель, ногаа хевирлиг дузалал ажыл-агыйның хөгжүдери—малды өстүреринге, чоннуң кадыкшылын хандырарынга база холбаалыг.

Агаар-бойдус, хөрзүн болгаш суггат байдалы республиканың өске районнарындан оңза ылгашпас турбуже, бистиңге картофель болгаш ногаа тарып өстүрерин «соксаткан» чылдагааны чүгле удурткулганың кошкаанда, ажыл-агыйларда агрономнарның бот-харыысалга чогунда деп бодаар мен.

Ниити чоннуң негелдезиниден аңгыда, столоваяларга, школа болгаш эмнелге черлерин картофель, ногаа-биле хандырарының айтырыы ам бистиңде кажангызындандаа улгаткан. Ону тарывайн келгениниңден чазын, күзүн тыптынып сурагаар дээш чыл бүрү улуг шүүдел. хөй чарыгдал үндүрүп турары чегенчиг. Өске районнардан, Саян артындан ону барып соортүрге, оон барык кезин баксырап үрелир.

Бо айтырыгны шиитпирлээр өйү келген деп бодаар мен. Бир эвес колхозтар, бүдүрүлге, албан черлериниң коллективтери картофель болгаш ногаа олуртуп өстүреринге ёзулуг кичээнгей салыр болза, ону чон күзелдиг-биле деткиир.

Район төвүнде-даа, көдээдаа суурларда чурттакчы чоннуң бажың чаны участоктары кандыг-даа ажыглал чок болбушаан. Аңаа ногаа өстүреринче, картофель олуртурунче база сагыш салыры күзенчиг. Бо айтырыгны дарый шиитпирлээри — көдээ Совет күүскомнарының, херээженнер чөвүлелдериниң чүгула херээ деп бодаар мен.

К. МАЖАА.

БЕЛЕТКЕЛ

Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң Х. Доспанга удурткан ногаа бригадазында 25 кижи доктаамал ажылдап турар. Оңгу беш чылдың баштайгы чылында ногаадан бедик дүжүттү өстүрүп алыр сорулганы салып, тарылгага белеткел ажылдарын бригада бат удур чорутукан.

Олар 760 тонна өдекти ногаа шөлүнде аппарып төккен. Ногаа өстүрер черлерниң кажаа, херимнерин чаартып, оон чалдарын, дилиндектерин чурум ёзугаар эки шынарлыг кылып эгелээн.

Чаа беш чылдың баштайгы чылында ногаажыларның сорулгазы улуг. Олар 90 га картофельди, 7 га капустаны, бир га помидорну тарып өстүрер. Ол культураларның бир га бүрүзүнден—картофельден 80, капустадан 120, помидордан 110 центнер дүжүттү алырын ногаажылар хүлээнген.

(Бистиң корр.).

телевидение

МАЙ 2-ДЕ

МОСКВАДАН

7.50—**«Цирк ареназында».** Өңнүг.
8.45—**«Он үш сандай».** Хензиг көргүзүглерниң телетеатры.
9.45—Уругларга фильм. **«Мишка-артист».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү.
11.00— Медээлер.
11.10—**«Оттуг чылдарның ырлары».** Мультфильм. Өңнүг.
11.30—**«Музыкалыг киоск».** Өңнүг.
12.00—**«Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!».**
13.00—**«Самбо».** Мультфильм.
13.15—13.25— Чапсар.
13.25—**«Эп-сеткил каттыштырылгазы».**
13.55—**РСФСР-ниң алдарлыг артизи Э. Пьеха ырлап тур.**
14.25—**«Верий кварталының аялгалары».** Уран-чечен фильм.
17.00—**Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү — Май бир байырлалының дугайында репортаж.**
18.00—**«Өңнүктерниң аялгалары».**
19.50—20.00— Чапсар.
20.00— Медээлер.
20.15—**Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Спартак»—«Локомотив». Ленин аттыг стадиондан дамчыдылга.**
21.45—**«Көдээ дугайында дамчыдылга».**
22.45—Концерт. А. Глазунов—**Байырлал увертюразы.**
23.00—23.30—**«Үе».** Информастыг программа.

МАЙ 3-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

16.00—**«Экии, кур чер».** Документалдыг фильм.
16.55—Уругларга фильм. **«Ак флюгер».** Уран-чечен фильм.
18.15—**«Малышок».** Уругларга дамчыдылга.
18.35—Мультфильмнер программазы.
19.50—Телемедээлер.
20.00—**«Лириктиг хөөн».** Фильм-концерт.
20.55— Телемедээлер.
21.10— Чарлалдар.
21.15—**«Ксения — Федорнуң ынак кадайы».** Уран-чечен фильм.
22.35—23.25—**«Россияның аялгалары».** Документалдыг фильм.

КАЯА ӨӨРЕНИРИЛ?

ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҢ КРАСНОЯРСК ЭРГЕЛЕЛИ, 1976 ЧЫЛДА ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҢ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИ АНЫЯКТАРГА ЧАРЛАП ТУР

ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИНГЕ

Риганың, Москваның, Киевтиң хамааты ужар чүүлдүң авиацияның инженерлер институттары дараазында факультеттерге хүлээп алыр: (хүндүскү салбырга): механика, электротехника, радиотехника факультеттеринге, аэропорттар факультединге (чүгле Киев институдунда), автоматика болгаш сапалга-техника факультединге, ГСМ, факультединге (чүгле Киев институдунда), инженер-экономика (чүгле Риганың болгаш Киевтиң институттарында) факультединге.

Институттар болза самолеттарны болгаш шимчедикчилерни ажыглаарының, самолеттарның авиохерекселдерин болгаш электродерилгелерин, радиодерилгелерин, сапалга машиналарын ажыглаарының, агаар транспортунуң экономиказының болгаш органзастаашкынының, аэродромнар тударының, аэропорттарны автоматчыдарының болгаш механизастаарының чепсек-херекселдерин техника талазы-биле ажыглаарының, ужар чүүлдүң кывар-чаар материалдарын шенээриниң болгаш ажыглаарының инженерлерин белеткээр.

Автоматиканың болгаш сапалга техниказының база инженер-экономиканың факультеттеринге херээжен кижилерни база хүлээп алыр.

Өөренир хуусаазы 5 чыл 6 ай.

Хамааты ужар чүүлдүң Ленин орденниг Академиязынга —штурман факультединге. Академия инженер-штурманнарны болгаш агаар шимчээшкиниң башкарарының талазы-биле инженерлерни белеткээр.

Өөренир хуусаазы 4 чыл.

Хамааты ужар чүүлдүң ужудуушкунунуң Актюбинскиде дээди училищезинге. Училище хамааты ужар чүүлдүң бүдүрүлге черлеринге ажылдаары-биле инженер-ужудукчуларны белеткээр.

Өөренир хуусаазы 4 чыл 2 ай.

Бүгү дээди өөредилге черлеринге кирериниң экзаменнери математикага (аас—биле болгаш бижимел-биле), физикага (аас-биле), орус дылга болгаш литератураga (сочинение) болур.

Кирериниң экзаменнери август 1-ден 25-ке чедир болур.

Документилерни июнь 20-ден июль 31-ге чедир хүлээп алыр.

ОРТУМАК ТУСКАЙ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИНГЕ

1. Хамааты ужар чүүлдүң авиатехника училищелеринге:

ЕГОРЬЕВСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЗИ — самолеттарны болгаш авиашимчедикчилерни техника талазы-биле ажыглаарының техниктерин болгаш нефтиниң база газты соортүрүнүң база дыгжаарының талазы-биле техниктерни белеткээр.

ВЫБОРГТУҢ УЧИЛИЩЕЗИ— самолёттарны, вёртолеттарны болгаш авиашимчедикчилерни техника талазы-биле ажыглаарының техниктерин белеткээр.

ИРКУТСКИНИҢ, КИРСАНОВСКИНИҢ, ТРОИЦКИНИҢ, ФРУНЗЕНИҢ УЧИЛИЩЕЛЕРИ — самолёттарны болгаш авиашимчедикчилерни ажыглаарының талазы-биле техниктерни белеткээр.

РЫЛЬСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЗИ — самолётту башкарарының болгаш хондурарының талазы-биле чер кырының радио чепсек-херекселдерин техника талазы-биле ажыглаарының радиотехниктерин белеткээр.

КРИВОЙ-РОГТУҢ, МИНСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЛЕРИ — самолёттарның радиодерилгелерин техника талазы-биле ажыглаарының радиотехниктерин, ужар чүүл херекселдерин болгаш электродерилгелерин ажыглаар талазы-биле техник-электриктерни белеткээр.

СЛАВЯНСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЗИ — самолёттарның болгаш авиашимчедикчилерниң техника талазы-биле ажыглаарының техниктерин болгаш ужудуушкуннарның чырыдылга техниказының чепсек-херекселдерин техника талазы-биле ажыглаарының база аэропорттарның электротургузугларын ажыглаарының техник-электриктерин белеткээр.

ЛЕНИНГРАДТЫҢ УЧИЛИЩЕЗИ — ужар чүүл соортулгезин органзастаар талазы-биле техниктерни белеткээр.

2. Хамааты ужар чүүлдүң ужудуушкун-техника училищелеринге:

ОМСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЗИ — ужудукчуларны, самолёт башкарарының болгаш хондурарының чер кырының радио чепсек-херекселдерин ажыглаарының талазы-биле радиотехниктерни, ужар чүүл херекселдерин болгаш электродерилгелерин ажыглаарының талазы-биле техник-электриктерни, самолеттарның радиодерилгелерин техника талазы-биле ажыглаарының радиотехниктерин белеткээр.

РИГАНЫҢ УЧИЛИЩЕЗИ — самолёттарның агаарга шимчээшкинин башкарарының талазы-биле диспетчерлерни, самолет башкарарының болгаш хондурарының чер кырында радио чепсек-херекселдерин техника талазы-биле ажыглаарының техниктерин белеткээр.

3 Хамааты ужар чүүлдүң ужудуушкун училищелеринге:

БУГУРСЛАННЫҢ, КРАСНОКУРСКИНИҢ УЧИЛИЩЕЛЕРИ — самолёттарның ужудукчуларын белеткээр.

КРЕМЧУГТУҢ УЧИЛИЩЕЗИ — самолёттарның болгаш вертолеттарның ужудукчуларын белеткээр.

КИРОВОГРАДТЫҢ УЧИЛИЩЕЗИ — штурманнарны, а ол ышкаш самолеттарның агаарга шимчээшкинин башкарар талазы-биле диспетчерлерни белеткээр.

Хамааты ужар чүүлдүң ужудуушкун-штурман болгаш ужудуушкун техника училищелеринге «хамааты ужар чүүлдүң ужудукчузу» база «хамааты ужар чүүлдүң штурманы» деп тускай эртемнерге өөредири-биле бо чылдың сентябрьда 17-ден 22 хар четкен, ортумак школаның хемчээли-биле эртемниг, кадыкшылының аайы-биле ужудар ажылга таарыжыр, ССРЭ-ниң эр хамаатыларын хүлээп алыр.

Ужудукчуга өөрениириниң хуусаазы 2 чыл 10 ай, штурманга өөрениириниң хуусаазы—2 чыл 6 ай.

Ужудуушкун-штурман болгаш ужудуушкун-техника училищелеринге «самолеттарның агаарга шимчээшкинин башкарарының талазы-биле диспетчер» деп тускай эртемге өөредири-биле 17-ден 25 харга чедир назылыг, ортумак школаның хемчээли-биле эртемниг, кадыкшылының талазы-биле хамааты ужар чүүлге ужудар ажылга таарыжыр эр хамаатыларны хүлээп алыр.

Өөрениириниң хуусаазы 2 чыл 6 ай.

Хамааты ужар чүүлдүң авиатехниктиг училищелеринге 17-ден 25 хар чедир назылыг, ортумак школаның хемчээли-биле эртемниг, кадыкшылының талазы-биле хамааты ужар чүүлге ажылга таарыжыр эр кижилерни хүлээп алыр.

Өөрениириниң хуусаазы 2 чыл 9 ай.

Училищеге билдиришкиннерни июнь 1-ден июль 25-ке чедир хүлээп алыр.

Кирериниң экзаменнерин июль 10-дан август 5-ке чедир математикага (аас-биле), орус дылга болгаш литератураga (сочинение) чорудар.

Училищеге кирерин күзээннер хамааты ужар чүүлдүң Красноярск эргелелиниң хүлээп алыр комиссиязынга (боду) азы шилип алган училищелеринге дараазында документилерни киирер: бышкан билигниң аттестады (боду-биле), бүдүрүлге стажтыг кижилерге ажылдап турар черинден азы Совет Армиядан халашкан кижилерге шериг кезээнден характеристика. Ортумак школаларның доозукчулары школадан характеристиканы киирер. Оон аңгыда, СЭКП кежигүннери болгаш ВЛКСМ кежигүннери партия болгаш комсомол характеристикаларын, 2 чылдан эвээш эвес ажыл стажтыг кижилер күш-ажыл дептеринден ушта бижидилгени, 6 фото-чуруктарны (бөрт чокка 3х4 хемчээлдиг), 286-гы майык ёзугаар эмчи шынзылгазын, хүлээп алырының дугайында билдиришкинни болгаш автобиографияны киирер.

Паспортту болгаш шериг албанынга хамаарылгазының дугайында документини боду экжеп көргүзер.

Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге черлерин дооскан хамаатылардан хамааты ужар чүүл училищелеринче билдиишкиннерни хүлээп албас.

Хамааты ужар чүүлдүң өөредилге черлеринге кирип турарларга июнь 1-ден эгелеп белеткелдиң ай хуусаалыг өртектиг курстарын органзастаар. Белеткел курстарынга документилерни май 10-дан 31-ге чедир хүлээп алыр. Белеткел курстарының эгелээриниң мурнунда кирип турарлар эмчи комиссиязын эртер. Курстарны доосканының соонда хамааты ужар чүүлдүң училищелеринге кирериниң экзаменнерин дужаар.

Хамааты ужар чүүл училищелеринге хүлээп алганнарны идик-хеп, аъш-чем, ниити чуртталга чери-биле, а ол ышкаш ниити чурум ёзугаар стипендия-биле хандырар.

Училищеге кирери-биле холбашкан чарыгдалдарны кирип турарлар боттары үндүрер.

Хамааты ужар чүүл өөредилге черлеринге болгаш белеткел курстарынга кирери-биле холбашкан айтырыгларны Кызылдың аэропортунуң кадрлар килдизинче чорудар.

Агаар

Тыва АССР-ниң девискээринге майның баштайгы беш хонуунда сооксумаар болур. Хүндүс 5—10 градус чылыыр, а дүне 4—9 градус соор. А май 10-дан 15-ке чедир хүндүс 22—27 градус чылыг болур, а 15-тен 20-ге чедир агаарның температуразы 10—15 градус чедир катап чавызай бээр. Ол үеде кезек-кезек чаъс чаар, харын-даа тайгалар кырынга хар дүжүп болур.

Айның сөөлгү он хонуунда база катап соор. Дүнелерде соок 4 градус чеде бээр.

Ниитизи-биле майда агаар курагаг болур, чаашкыннар болза-даа 10—25 мм. чедер. Чамдык таварылгаларда черниң шыгы 30—50-даа мм. чеде берип болур, ындыг үелер ховар. Коллуунда хат хадыыр, хөй доозун кедурлур.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

КИНО

МАЙ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Корваланның чүрээ»** (хроника залы) 13.00 **«Дерсу Узала»** (2 сериялыг) 10.00, 12.40, 15.30, 18.20 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Джек кайгамчык чүүлдер аразында»** 9.00. 10.40, 16.10, **«Аъттыг, бажы чок кижи»** 12.20, 14.15, **«Баштайгы хараачыгай»** 17.50, 19.35, 21.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Нина»** 11.00, 13.00, **«Алдынның оңу»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Оолду капитан дижирлер»** 10.00, 11.50, **«Дорамчылатканнар»** (2 сериялыг) 13.40, 16.50, 20.00 шактарда.

«ЛЕТНИЙ»: **«Золушкага үш тоорук»** 11.40, **«Ээн ховуларда, шыргай аргаларда»** (2 сериялыг) 13.30, 18.30, **«Өске кижиге концерт»** 16.40 шактарда.

МАЙ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Дерсу Узала»** (2 сериялыг) 10.00, 12.40, 15.30, 18.20, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Полиция комиссары буруудадып тур»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Даглыг чер ниитиниң чажыды»** 15.00, **«Дүнеки мотоциклист»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЛЕТНИЙ»: **«Чажыт полицияже халдаашкын»** 17.00, 19.00 шактарда.

Редакцияның АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1323

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00361.